

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

11. SEPTEMBRA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Renée Perréal Mikušová, francúzska manželka slovenského diplomata a univerzitného profesora, prekladateľka a kultivovaná žena, ktorá milovala Slovensko, raz napísala, že keby Victor Hugo bol Slovákom, svet by o ňom dodnes nevedel. Mne sa so smútkom v srdci žiada dodať, že keby Victor Hugo bol Slovákom, ani Slováci by o ňom dodnes nevedeli. Ponajprv stáročia existencie bez vlastného štátu ako štítu národnej a duchovnej identity a historickej pamäte a fundamentu pre sformovanie vlastnej prirodzenej sociálnej štruktúry, a napokon súčasné ideologické trendy cieľiace na deštrukciu akéhokoľvek prirodzenoprávneho hodnotového myslenia vrátane úcty k tvoriteľského dielu Božiemu, k domovine, národu, mali za následok, že vzťah Slovákov k dejinám, vlastnej identite a osobnostiam vyšlým z vlastného spoločenstva alebo s ním historicky zrastených je hlboko narušený, prekrytý nevedomosťou, ľahostajnosťou a tendenciou vážiť si skôr ďalekých blížnych z iných, vplyvnejších národov než najbližších blížnych, ktorí sú kosťou z vlastnej kosti, os de ossibus nostris, ako sa vyjadril Andrej Hlinka na margo troch slovenských biskupov vysvätených v roku 1921.

Túto smutnú skutočnosť ilustruje aj osobnosť maliara, ilustrátora, literáta a všestranného umelca Stana Dusíka, Slováka, ktorý po pestrom putovaní životom zakotvil v talianskej Florencii, kde už temer tri desaťročia žije a pôsobí ako umelec známejší a váženejší kdekoľvek v kultúrnej Európe a v zámorí než doma na rodnom Slovensku, vyznačený veľkým počtom honosných cien, ktoré je ťažko čo i len v rade za sebou pospomínať, od Ceny Karola Veľkého cez florentský Zlatý dukát až po slovenskú Cenu Fra Angelica. Osobnosť vzácného človeka, s ktorým sa aj osobne cítim úzko spriaznená už 28 rokov, odkedy sa po prvýkrát skrížili naše ľudské cesty vo švajčiarskom Dullikene, na turíckom stretnutí Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov, príznačne venovanom tisícročnému metodovskému jubileu. Akoby svätí solúnski bratia ticho sprevádzali nielen dejinné cesty nášho národa, ale aj naše osobné.

Stano Dusík sa narodil pred rovnými šiestimi desiatkami rokov v rázovitej slovenskej obci Boleráz. V katolíckej rodine a v rodisku získal pevnú vieru v Boha, úctu k Božiemu stvoreniu, k človeku a k vlastným koreňom, lásku k zemi a rodine, k slovu a k obrazu a cez ne k najvlastnejšiemu jadrú slovenskej kultúry a duchovnosti a posvätnému priestoru jeho bytia, pre dedinského chlapca ponajprv vymedzenému kostolnou vežou, rodnou chalupou a okolitou prírodou. Priestoru takého typického pre slovenského človeka, v ktorom sa harmonicky stretáva tichá vytrvalosť a sedliacky pragmatizmus s idealisticky citlivým a mäkkým srdcom, a ktorý v tomto priestore po stáročia hľadal útočisko pred vojnami, plnom, fyzickým či ideologickým násilím a z generácie na generáciu prenášal hodnoty, tvoriace jadro jeho identity. Takýmto útočiskom bol pre Stana Dusíka, vrastajúceho do života v ťažkých rokoch päťdesiatych, jeho Boleráz.

Dusík ho po prvýkrát opustil, keď začal

Stano Dusík: Golgota. O moje šaty vrhli kocky

Hlahol zvonov

štúdiom na povestnej bratislavskej "šupke", Strednej škole umeleckého priemyslu, a po nej na Vysokej škole výtvarných umení v triede profesora Vincenta Hložníka. V nasledujúcich

EMÍLIA HRABOVEC

rokoch sa všestranne nadaný mladý umelec prejavil najmä v komornej tvorbe a knižných ilustráciách, ktoré ľahšie než monumentálna tvorba umožnili uniknúť ideologickému tlaku režimu a vyjadriť vnútorné poryvy duše umelca, ktorý sa od počiatku prejavil ako bystrý pozorovateľ vonkajšieho sveta, schopný umelecky zachytiť aj to, čo zostáva skryté vonkajšiemu zraku, so zmyslom pre detail, pre posvätno ľudského bytia a vzťah človeka k Bohu, s láskou pre slovo, ktoré nie je iba technickým dorozumievacím prostriedkom, ale

najhlbším vyjadrením spôsobu myslenia a cítenia, s láskou k človeku a osobite človeku mladému. V sedemdesiatych rokoch ilustroval početné slovenské knižné diela, medzi ktorými popri knižkách pre deti a trýznivo hľadajúcom Shakespearovskom Hamletovi, za ktorého ilustrácie dostal v roku 1969 Cenu Matice slovenskej, spomeniem apoň jednu: Letiace tiene Svätozára Hurbana Vajanského (1979), ktorý v málo známom, ale dodnes viac než aktuálnom diele slovenského realizmu tvrdo bičoval honbu za peniazmi, materializmus krieviaci charaktéry, neuctu voči starobe, ochotu, predať za misu šošovice vlastnú identitu, a skutočné bohatstvo Slovákov identifikoval nie v zlate, moci a svetských víťazstvách, ale v jeho tisícročnom kresťanskom ideáli, v ktorom sa ukazuje „dych Boží“.

(Pokračovanie na 9. strane)

Kde začať po dvoch mesiacoch vydavateľskej pauzy? Ktoorej udalosti sa venovať skôr? Niet menších a väčších káz - všetko so všetkým súvisí.

Keď sme sa pred viac ako dvadsiatimi rokmi spravodlivo rozohňovali nad nemravným plagátom k istému filmu a keď potom predseda vlády Ján Čarnogurský zrušil finančnú podporu štátu pre Kultúrny život kvôli poviedke hanobiacej Ježiša, ani na um mi neprišlo, že tu budeme mať totalitný tlak z Bruselu, ktorého ľavičiariska ideológia vypustila z Pandorinej skrinky ako predvoj všetky úchylnosti sveta. Každodenne sme svedkami, ako revolúcia pokračuje napriek tomu, že marxisticko-leninská ideológia padla. Zlž duch francúzskej revolúcie odhodil obnosené šatstvo, obliekol sa do sympatickejšieho dresu občian-skosti, multikultúrnosti, tolerancie, ale pred sebou ženie svorku besov, davy homosexuálov a lezieb,

Kde skôr začať

TEODOR KRIŽKA

ku ktorým sa najnovšie pridávajú už aj pedofili. Devianti orientovaní na zvieratá zatiaľ iba v tichosti využívajú škáročku v nemeckom zákonodarstve a otvárajú si svoje verejné domy.

To preto nemohlo byť ani zmienky o Bohu v európskych dokumentoch.

Ale môže sa niečo podobné diať z večera na ráno? Môže takýto civilizačný puč nastať spontánne?

Obávam sa, že si túto otázku ani nechceme položiť, pretože už po krátkej analýze by nám muselo byť jasné, že nejde o nijaký samovoľný proces, o nijaké spontánne pochody. Ide o plánovanú a veľmi dobre koordinovanú a sponzorovanú nátlakovú koncepciu, ktorej dôsledky budú horšie ako martýrium katolíkov vo Francúzsku či Španielsku, ako utrpenie pravoslávnych v Rusku. Európu totiž prechádza valec. Kto si na chvíľu vypne Markízu, ale aj verejnoprávnu televíziu či hociktorú rozhlasovú stanicu, zaiste bude počuť ten praskot polámaného svedomia.

Áno, zatiaľ nepukajú rebrá a kosti mučeníkov ako v komunistických žalároch, puká však čosi vzácnejšie - naše duše, ktoré v mnohých prípadoch prestávajú mať imunitu voči tomuto barbarstvu.

Kým po tzv. nežnom prevrate spoločenskú atmosféru u nás vytvárala predpoklady na obranu pred hulvátstvom a útokmi na to najsvätejšie, čo máme, dnes už môže televízia platená z našich daní otvorene urážať náboženské aj štátne symboly.

Ak Boha niet, všetko je dovolené - varoval Dostojevskij, a našu prítomnosť zbavenú kresťanskej duchovnosti, vykreslil vo svojich románoch. Dnes však už nielen ulicami kráčajú spisovateľovi Besi, no sedia na radiaciach stoličkách štátov.

O čo im vlastne ide? Prečo rúcajú tisícročné základy civilizácie? Kvôli akým svetlým zajtrajškom ženú nielen Európu, ale pol sveta do chaosu?

Tohto roku by sme si mali pripomínať 1700 rokov Milánskeho ediktu, teda začiatku kapitulácie pohanstva. Vari toto výročie zostane výročím opačného procesu - začiatku kapitulácie kresťanstva?

Zamyslime sa, ešte azda nie je neskoro.

www.kultura-fb.sk

Andrej Hlinka sa naposledy prihovára katolíckemu študentstvu na sneme v Banskej Štiavnici roku 1937

O Andrejovi Hlinkovi sa toho už povedalo i napísalo mnoho. Na jednej strane sa vyzdvihovali jeho zásluhy, na druhej zveličovali jeho omyly či nedostatky. Niektorí mu vyčítali, že vraj nemal širší zahraničnopolitický rozhľad, napojenie, partnerov v zahraničí, a že ich ani príliš nehladal. Dodám - nemal ani vyššie vzdelanie. Ani mediálnych poradcov, ani mediálne tréningy, a neboli za ním žiadne reklamné agentúry. Napriek tomu tento prostoreký farár dokázal byť 20 rokov kľúčovou osobnosťou Slovenska. Dokázal byť vodcom, ktorému Slováci verili a pred ktorými mali neprajníci rešpekt. Stúpal i v situácii, keď mal proti sebe vládnú moc, keď jeho noviny čsl. úrady cenzurovali, zadržovali či habali. (Tu pripomínam, že cenzúra bola na Slovensku zavedená nie za Uhorska, ani za Slovenského štátu, ale Masarykovskej ČSR). Dokázal viesť politickú stranu, ktorá nebola slovenskou a ľudovou iba názvom.

(Mimochodom, sté výročie jej založenia v júli tohto roku prešlo úplným mlčaním.)

Dnes sa pokladá za úspech, ak sa strana dostane do parlamentu. Mnohým ide vlastne iba o to, preliezť pomyselnú parlamentnú latku. A to má strana za sebou neraz podporu zahraničia, tretieho sektoru, médií, sponzorov, i reklamných agentúr. Hlinkova strana dokázala byť takmer 20 rokov najsilnejšou na Slovensku, a to dokonca ako opozičná. Prečo? Lebo to bola strana idealistov. Strana, ktorá žila viac z ideálov ako z materiálnej postate. Pre väčšinu národa bola však zrozumiteľnou a dôveryhodnou. Mala jasný cieľ a smer. Bola založená na troch tradičných princípoch slovenskej politiky - kresťanskom, soci-

Z pietnej spomienky na Andreja Hlinku

álnom a národnom. Slováci cítili, že „toto sú naši ľudia a reprezentujú naše záujmy“.

Vraví sa, že jedným zo špecifik Slovákov je nízke národné a historické povedomie. K tomu patrí i neúcta k sebe, neúcta k vlastným predkom. Osobitne to cítime v dnešnej dobe. Ekonomika, a s ňou médiá, sa ocitli v cudzích rukách a v područí cudzích záujmov. Sme v geopolitickom priestore ovládanom silami, ktorých cieľom je vykoreniť človeka z jeho tradičných väzieb, ba z civilizačných hodnôt. Útočí sa na cirkev, vysmieva sa z národa. Obrovské zločiny a sociálne skrívodlivosti, vykorisťovanie, sa považujú za čosi normálne. Vrcholom je cieľový rozvrat konceptu rodiny a vyzdvihovanie morálnych zvráteností na piedestál. Nenormálne sa stáva normálnym, a opačne. Je pochopiteľné, že tieto sily ovládajúce dnešnú západnú Európu nebudú kresťansko-národným vzorom z našej histórie naklonené.

Vážení priatelia, nenechajme sa zstrašiť; ukážme, že sa nebojme; že nie sme horší ako iné národy; že svoju históriu, osobnosti, nielen po-

známe, ale že sa ich držíme. Že sa hlásime k svojim slovenským a kresťanským koreňom! Andrej Hlinka je jedným z týchto oporných pilierov.

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

MARTIN LACKO, ÚPN,
prihovor v Ružinove
pri pamätníku A. Hlinku
dňa 16. 8. 2012

Účastníci pietnej spomienky na Andreja Hlinku pri jeho pamätníku v bratislavskom Ružinove. Vyššie: Martin Lacko prednáša svoj prihovor

Pripomína sa „za okruhlým“ storočnica Dominika Tataru. Právom sa očakáva, že hodnotenie bude komplexné. Mária Bátorová predložila svoju vedeckú knihu o Dominikovi Tarkovi. Anton Hykisch v Slovenských pohľadoch 6/2013 prispel do diskúzie k storočnici Dominka Tataru a vyslovil svoj názor, ako on vníma túto osobnosť. Podľa všetkého odhalil slabiny vedeckej práce Márie Bátorovej, lebo jej reakcia v Slovenských pohľadoch 7, 8/2013 je podľa mojej mienky neprimeraná britká. Mária Bátorová úzkostlivo bráni svoje a na druhej strane nevyberaným spôsobom haní názor Antona Hykischeho. V tejto kri-

vákmi. Nič nemení na tejto skutočnosti ani fakt, že s odstupom času uzrel v zrkadle svoju vlastnú tvár kolaboranta, sluhu Prahy, zapredanca slovenských záujmov. Musel sa veľmi zľaknúť svojho zjavu, ale to ešte neznamená, že následnou činnosťou uviedol veci do pôvodného stavu. Následky jeho politických písáčiek a postojov zostávajú ako memento pre nasledujúce generácie a svedčia aj o tom, čo sa stane s murinom, keď urobí svoju prácu. Všetci, čo sa dali do služieb čechizácie Slovenska a Slovákov od roku 1945 boli už začiatkom päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia odstavení od pôžitkov, funkcií a mnohí boli aj

Môj pohľad na Dominika Tataru

tike rýchlo prešla z roviny odbornej do osobných invektív. Prítom Anton Hykisch iba využil svoje právo.

Pripomínať si storočnicu Dominika Tataru treba komplexne, aký v skutočnosti bol tento človek, a nie selektívne. Jeho osobnosť je rozporuplná, nakoniec potvrdzuje to aj jeho literárna tvorba.

Dominik Tataru patril medzi významných spisovateľov, ktorí podstatnou mierou v určitom období deformovali myslenie slovenskej spoločnosti. Takmer dvadsať rokov písal na politickú objednávku, len aby sa zapáčil svojich chlebodarcom. Aj komunistom sa stal z konjunktúrnych dôvodov a jeho názory aj po roku 1968 niesli sa v konformite s vládnuou stranou. Nevedel a nechcel pochopiť právo Slovákov na sebaurčenie.

Dominik Tataru slovenskú štátnosť a jej predstaviteľov kriminalizoval, hanil, brýzgal na všetko s tým spojené, len aby dal/uľahčil prechod supremácii Prahy.

Po prvej svetovej vojne Rusi, Srbi a Česi vo vedení štátov dominovali, a to je fakt. Ukázalo sa, že v socialistickom spoločenskom zriadení v ZSSR, Juho-slávii, Česko-Slovensku sa supremácii Rusov, Srbov a Čechov dobre darilo a bez väčších problémov rozvíjala a upevňovala sa aj brachiálnou mocou. Nielen samotní Rusi, Srbi a Česi presadzovali dominanciu svojej nadvlády, ale našli sa aj v porobených národoch lokaji, zradcovia a kolaboranti, ktorí významne uľahčovali útlak pod náplekou proletárskeho internacionalizmu.

Je všeobecne známe, že Maďari a Nemci museli byť porazení v druhej svetovej vojne, aby bol zničený ich totalitný politický režim, ale nechceli a ani nestratili svoj štát. Slováci povstali v roku 1944 proti politickému režimu, prispeli k jeho pádu, no napriek tomu stratili svoju štátnosť. Prečo? Veď sa predsa osvedčili, že si dokážu vládnúť sami. Stalo sa tak preto, lebo demagogicky sa zamieňal režim s právom Slovákov na sebaurčenie.

Dominik Tataru aj s odstupom času zostáva pre zdravý vývoj slovenskej spoločnosti komunistom, reformátorom, čudákom, ktorého nemožno zaradiť medzi ľudí, ktorým patrí úcta a pocta. Už za svojho života Dominik Tataru dostal pocty od rodnej strany vo forme výnosných funkcií. Stal sa ikonou zapredanca, ktorému nezáleží na vlastnom mene a tradícii. Vo svojej zadubenosti hnal sa uštváť všetkých, ktorí nesúhlasili s politikou, ktorú presadzovala vláda v Prahe. Isto v tomto pohone Dominik Tataru nebol sám. Mal svojich kolegov, spolupracovníkov, ktorí rovnako za judášsky groš zapredávali to najcennejšie, čo za posledných takmer dvesto rokov slovenská inteligencia na národnom poli dosiahla. Nepochopil dejinný pohyb, a preto brojil proti slovenskému autonomizmu, ako keby to bola chyba, navyše vlastná výlučne Slovákom.

Pripomínať si prácu Dominika Tataru znamená pripomínať si totalitné obdobie najhrubšieho zrna, na ktorom práve Dominik Tataru mal veľký podiel. Písal účelovo pre upevňovanie moci pražskej vlády nad Slovenskom a Slo-

väznení za prejav slovenského buržoázneho nacionalizmu. Na to máme dostatok dôkazov zo súdnych análov. V tomto nemožno nijako sa vyhovárať na Moskvu, že ona tak chcela a prikázala zatvárať Slovákov. Boli to Česi, ktorí sa nevedeli /a niektorí aj v súčasnosti nevedia/ zmieriť s existenciou slovenskej štátnosti. Dominik Tataru veľmi uškodil národnooslobodzovaciemu smerovaniu Slovákov a Slovenska spod nadvlády Prahy. Jeho zničujúca sila sa prejavila v čase po strate slovenskej štátnosti roku 1945. Vo svojej spisbe fabuloval a znevažoval, mystifikoval čitateľov napriek tomu, že slovenská spoločnosť nemohla slobodne prejavovať svoj názor, lebo všetky možnosti pre šírenie iného názoru boli fyzicky i právne znemožnené. Tak sa voľne prejavoval len názor utlačovateľa, ktorý písal, formuloval Dominik Tataru. Nezáležalo Dominikovi Tarkovi na tom, čo si myslí slovenský národ, väčšina Slovákov a čo by prospelo Slovensku. Dominik Tataru patril v tom období /od roku 1945/ medzi rozsievateľov zla, intolerancie a prispel k likvidovaniu politických odporcov a destrukcii katolíckej cirkvi v slovenských podmienkach.

Nekritický pohľad na Dominika Tataru znamená ignoráciu a znevažovanie jeho obetí, ktorým svojimi postojmi, názormi, značne ublížil, ktorým poškodil a ktorých znevážil.

Kajúcnosť Dominika Tataru nebola dôsledná, pretože nedošlo ani po roku 1956 k odvrhnutiu všetkého, čím poškodil slovenskú štátnosť a znevažoval slovenské národné sebavedomie.

Pri hodnotení postojov a názorov na Dominika Tataru dochádza k nejednotnosti v podstatných veciach, v ktorých nemôže byť kompromis. Dominika Tataru treba analyzovať ako človeka, spisovateľa, politického pracovníka, ale i kritika socialistického zriadenia a roztriediť i zavrhnuť všetko zlo, čo napáchal ako komunistický spisovateľ. Kým takéto základné pretriedenie nenastane, stále budeme v zajatí klamu a poloprávd.

Tu nemôže ísť o súd nad Dominikom Tarkom, ako sa mylne nazdáva Mária Bátorová v SP 7,8/2013. Márii Bátorovej sa nepáči iný názor na Dominika Tataru, ako ona sama si ho spracovala vo svojej vedeckej práci, očistený, idealizovaný v podobe jeho posledných rokov života. V žiadnom prípade nemožno Dominika Tataru oddeľovať, vyčleňovať z obdobia, v ktorom pracoval pre komunistický režim v Prahe. Prehliadať, resp. bagatelizovať jeho prácu pre totalitný režim je nekorektné. Lebo či sa to niekomu páči, alebo nie, Dominik Tataru bol politicky činný ako spisovateľ a na túto negatívnu črtu práve poukázal Anton Hykisch. Preto je namieste, že Dominika Tataru je potrebné porovnávať aj so spisovateľmi, ktorí sa nespreneverili slovenskej štátnosti, Slovensku a jeho právu na sebaurčenie.

Mária Bátorová sa uchýlila k osobnému znevažovaniu Antona Hykischeho takmer podobne ako Dominik Tataru v čase komunistickej totality. Vecný prístup k tejto historickej osobnosti a téme zostal bokom.

Dominik Tataru si bol vedomý, že zlyhal a trápil sa, mal vyčítky svedomia. Nuž aj preto nemožno z neho podľa môjho názoru robiť ikonu disidenta.

JÁN MARCINKO

VEC: OTVORENÝ LIST
K STRATÉGIJ OCHRANY A PODPORY
ĽUDSKÝCH PRÁV
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Vážený pán minister zahraničných
vecí a EZ Miroslav Lajčák,

v roku osláv 1150 výročia prí-
chodu sv. Cyrila a Metoda ako čle-
novia kultúrno-historickej inštitú-
cie, ktorá si hlboko ctí tradičné
hodnoty po stáročia uctievané na-
šími predkami, so znepokojením
sledujeme nastupujúci trend deho-
nestácie rodiny, neetické zásahy do
výchovy a vzdelávania detí a ďalšie
tendencie, ktoré k nám prenikajú zo
Západu a, žiaľ, premietli sa aj do
návrhu nového strategického prog-
ramového dokumentu pre oblasť
ľudských práv. Kriticky vnímame
aj zloženie pracovnej skupiny vy-
pracovávajúcej tento dokument,
kde neobvykle vysoký (spoločensky
neproporčný) počet ľudí - mi-
nimálne jedna tretina - zastáva
práve spomínaný úpadkový zá-
padný hodnotový systém.

Treba si uvedomiť, že západná
kultúra s jej revidovanými morál-
nymi princípmi, dávno v mnohom
smeruje k úpadku. My, Slováci,
sme ešte iní, duchovne zdravší,
ctíme si ešte zatiaľ iné hodnoty.
Správne na tento rozpor nedávno
upozornil ruský prezident Vladimir
Putin, keď sa vyjadril, že vzhľadom
k iným tradíciám a kultúre Rusko
nebude preberať západné trendy,
lebo sú im cudzorodé. Takýto suve-
rénný postoj si Vám, ako význam-
nej politickej osobnosti a reprezen-
tantovi Slovenska, dovoľujeme dať
za príklad ako vhodný aj pre Slo-
vensko, ak nemá neprimerane na-
rásť vnútorné spoločenské napätie.

Slovensku, ako slovanskému
Rusku, sú tiež cudzorodé západné
tradície, pri ktorých sa v niektorých
štátoch pestuje trend odtrhnutia
dieťaťa od rodiny, kde deti od ma-
lička opatrujú cudzí ľudia, alebo in-
ternátne školy a potom z takýchto
detí vyrastajú bytosti rodinne
chladné, nenaplnené, nešťastné, čo
sa premieta aj do porúch rodinného
života a experimentovania v part-
nerských vzťahoch. Iste Vám, ako
svetaskúsenému diplomatovi, je
známe, ako ďaleko postúpil roz-
klad v oblasti rodiny a výchovy detí
v niektorých západných štátoch a
aké brutálne sú tam trendy. Pripo-
mením aspoň:

- tolerovanie incestu v Nórsku a
tamojšiu prax pedofilného zneuží-
vania detí vo vlastných rodinách,

- švédsky experiment výchovy,
kde sa zakazujú tradičné rozprávky
a nahrádzajú sa detskou od škôlky
povinnou gender literatúrou, v kto-
rou princ hľadá princa, aby si ho
vzal za muža,

- britský citovo chladný odchov
detí, kde sa vysoko spoločensky
cení dávať deti od 8 rokov na vý-
chovu do internátnych škôl a stre-
tať sa s nimi len na Vianoce a cez
prázdny,

- sexuálnu výchovu zavedenú
do škôl dokonca aj škôlok (právo
na vzdelanie a informácie) v mno-
hých západných štátoch (napr. v
Nemecku), ktorá vedie deti k tomu
aby sa sami seba intímne dotýkali a
uspokojovali (právo na komplexný
rozvoj dieťaťa ako sexuálnej by-
tosti), aby sa na prvom stupni škôl
vzájomne dotýkali a učili sa použiť

vat' antikoncepčné prostriedky
atď., a to všetko so zapracovaním
gender ideológie, čo vedie k me-
chanickému vnímaniu lásky a part-
nerstva a k sexu ako športu, k vý-
chove umelých LGBTI ľudí, čím sa
dehonestuje a nivelizuje človek,
hlbka ľudskej bytosti a najmä k de-
ťom sa dostávajú predčasne a
hrubo informácie, ktoré narušujú
ich celomúdre - teda čistotu duše i
tela - ktorú v sebe skrýva tento tra-
dičný slovanský, už takmer zabu-
dnutý pojem;

- udeľovanie 40 dňového trestu
odňatia slobody a 1000 eurových
pokút v Nemecku matkám, ktoré
odmietnu účasť svojich detí na vy-
učovaní takejto sexuálnej výchovy,

tradičnom hodnotovom systéme
bez ohrozenia cudzorodými
vplyvmi, ktoré podľa tradičných
systémov môžu nezvratne poškodiť
dušu dieťaťa. Dôkazy nám spro-
stredkúva samotný zdravý rozum.
Ale ak by bolo treba, existujú už aj
vedecké dôkazy, že deti vychová-
vané homosexuálnymi pármami majú
podstatne vyšší sklon k samovraž-
dám, k užívaniu drog atď.

Ďalej sa v pripravovanej Straté-
gii píše: „Blížiaci sa predsedníctvo
SR v EÚ v roku 2016 je historickou
príležitosťou prezentovať Sloven-
skú republiku ako vyspelú krajinu,
pre ktorú sú politiky zamerané na
presadzovanie ľudských práv, ro-
dovej rovnosti, rešpektovanie mul-

ako sa v rámci procesu tvorby
zostrila dikcia tohto bodu v nepros-
pech citlivého prístupu s ohľadom
na celú spoločnosť oproti prvot-
nému návrhu. Znepokojuje nás
najmä:

- diktátorský tón („...pre rešpek-
tovanie a uplatňovanie práv LGBTI
osôb nie je v SR doteraz prijatý
žiadny koncepčný dokument, na-
priek tomu, že tejto téme sa v ostat-
ných rokoch venuje náležitá pozor-
nosť na pôde Európskej únie, Rady
Európy i OSN...“),

- definovanie práv pre ďalšie
skupiny s obavou o stupňujúce sa
nároky („...V poslednej novele
Trestného zákona z roku 2013 (sa)
... nezahrňuje však problematiku

na fórach medzinárodných orga-
nizácií uplatnila aj vo svojich
vnútorných politikách...“)

Preto ak sa v Stratégii konšta-
tuje, že „všetky verejné politiky by
mali dôsledne vychádzať z rešpek-
tovania zásad ľudskej dôstojnosti,
rovnosti (rovnosti pred zákonom i
rovného zaobchádzania v zmysle
základu priamej a nepriamej diskri-
minácie...), osobnej slobody a ne-
závislosti, spravodlivosti, práva
zúčastniť sa na verejnom živote,
osobitne pri rozhodovaní o otáz-
kach bytostne ovplyvňujúcich
vlastnú dôstojnosť, identitu a in-
tegritu“, musí to platiť aj pre tra-
dičnú rodinu a tradičný spôsob vý-
chovy, nie len pre menšiny, ako sú
LGBTI ľudia.

V súvislosti s deklarovaným
trendom ratifikovať Dohovor Rady
Európy o ochrane detí pred sexuál-
nym vykorisťovaním a sexuálnym
zneužívaním z 25. októbra 2007,
ktorý Slovenská republika podpí-
sala 9. septembra 2009, vás žia-
dame, aby SR tento dohovor nerati-
fikovala, pretože lebo podľa jeho 2.
kapitoly sa pod rúskom zákazu dis-
kriminácie podľa sexuálnej orienta-
cie otvára priestor na násilné propa-
govanie homosexualizmu a podľa
6. kapitoly by sa musela povinne
zaviesť sexuálna výchova od pred-
školského veku. V súvislosti s vý-
zvou Výboru OSN pre odstránenie
diskriminácie žien, ktorý vo svo-
jom záverečnom stanovisku SR vy-
zýva, aby o.i. „do svojej legislatívy
zahrnula zákaz domácich telesných
trestov detí“, upozorňujeme, že
treba citlivo rozlišovať mieru teles-
ného trestu a podčiarkujeme, že v
západných štátoch dochádza z dô-
vodu malicherných prehrškov v
tomto smere k brutálnemu a trva-
lému odobratiu detí z rodín, ktoré
prinášajú obrovské nešťastie do ži-
vota dieťaťa i rodičov, dokonca sú
indície, že dochádza o.i. ku kom-
erčnému obchodovaniu s deťmi,
kedy dieťa prináša zisk jednotliv-
com alebo inštitúciám.

Vážený pán minister,

na záver Vás žiadame o zásadné
prehodnotenie Stratégie ochrany a
podpory ľudských práv v Sloven-
skej republike v zmysle vyššie uve-
dených pripomienok.

Precíťte, prosím, že aj Vy sám
ste synom tejto zeme a hodnotový
systém, rodinné vzťahy, tradície v
oblasti výchovy a vzdelávania, v
ktorých ste vyrastali, Vám pomohli
rozvinúť sa vo významnú osob-
nosť, ktorá teraz reprezentuje Slo-
vensko a má voči svojej vlasti aj
dlh snažiť sa uchovať jej hodnoty
aj pre nasledujúce generácie. Prečo
nedopriať dnešným deťom rozvíjať
sa v rovnako bezpečnej rodinnej at-
mosfére, v akej ste mali možnosť
vyrastať Vy? Kto z nás má právo
siahať na toto morálne dedičstvo?

Ďakujeme za Váš čas a ve-
ríme že pozorne zvážite uvedené
argumenty.

V mene členov I. Miestneho
odbor Matice slovenskej Bratislava
1 Vás pozdravuje a veľa síl v zod-
povednej práci Vám praje

EVA KRISTINOVÁ,
Čestná predsedníčka
I. MO Matice slovenskej
Bratislava 1
V Bratislave 19. 8. 2013

OTVORENÝ LIST EVY KRISTÍNOVEJ,

pod ktorý sa radi podpisujeme

- nemecké úvahy o odporúčaní
sledovania pornografických filmov
ako vhodnej súčasťi výchovy a
vzdelávania detí,

- trendy z viacerých západných
štátov po homosexualite tolerovať aj
pedofiliu (súd v Holandsku dovolil
pôsobenie pedofilnej organizácie,
trend v niektorých štátoch uzákonil
manželstvá s deťmi), zoofiliu (stať o
zoofílii v občianskom kódexe Fín-
ska, verejné domy pre zoofilov v
Nemecku) a ďalšie „netradičné“
správanie, čo sa premieta do faktu,
že učebnice sexuálnej výchovy, ofi-
ciálne materiály a výchovné odporú-
čania preberajú pedofilnú ideológiu,
definujú dieťa ako sexuálnu bytosť
s právom „užívať si“ a „rozvíjať“
fakticky od narodenia tento „osob-
nostný rozmer“ atď.

Verejnosti síce nie je známy de-
tailný obsah kontraverznej učeb-
nice, ktorú Vaše ministerstvo pod-
porilo čiastkou 15 000 eur, ale obá-
vame sa, že spomínané trendy už
do nej prenikajú a kontaminujú
našu mládež.

Vážený pán minister,

V pripravovanej Stratégii sa
píše, že „nový strategický prog-
ramový dokument pre oblasť ľu-
dských práv by mal komplexne ana-
lyzovať, zhodnotiť, revidovať dote-
rajší vývoj vrátane pomenovania
dlhodobých trendov. Súčasne by
mal reflektovať nový vývoj proble-
matiky ľudských práv vo svete, na
európskej regionálnej úrovni ako aj
v rámci EÚ.“

Iste si uvedomujete, že „refle-
ktovať nový vývoj problematiky
ľudských práv“, nemusí vždy zna-
menáť pokrok a treba zvažovať, či
nastúpený trend je rozvojom alebo
úpadkom ľudskej civilizácie. Je čas
zastaviť sa, zvážiť a posúdiť. Ak sa
hovorí o potrebe rozširovania ľu-
dských práv pre homosexuálne a iné
gender vzťahy, uvedomme si, že sa
týmto obmedzujú ľudské práva tra-
dičnej rodine a ľudom, ktorí si že-
lajú vychovávať deti v zdravom

tikulturality a nediskriminácie ne-
oddeliteľnou súčasťou vnútornej aj
zahraničnej politiky.“ Vážený pán
minister, prax ukazuje, že slová
„rodová rovnosť“ (v zmysle
LGBTI komunity a gender ideoló-
gie) a „nediskriminácia“ nemajú
miesto v jednej vete, pretože presa-
dzovanie jedného automaticky pri-
náša so sebou diskrimináciu tradič-
nej rodiny, tradičnej výchovy a ce-
lomúdre duší našich detí a mlá-
deže. To znamená, že aproximácia
nových umelých, vymyslených a
lobisticky presadzovaných ľu-
dských práv, ohrozí tradičné ľudské
práva väčšiny občanov a zasiahne
do ich rodinného života, výchovy a
vzdelávania detí. Videli ste, čo tieto
trendy narobili vo Francúzsku: vy-
hnali do ulíc milióny ľudí a rozpú-
tali občiansku vojnu medzi náro-
dom a jeho „demokratickou repre-
zentáciou“, ktorá proti hlasu vlast-
ného národa uplatnila brutálny po-
licajný zásah a parlament proti vôli
občanov odhlasoval pre väčšinu
Francúzov neprijateľný zákon o
homosexuálnych manželstvách.
Myslíte, že sa tým vo Francúzsku
nastolil sociálny pokoj? Nenávisť
voči LGBTI ľudom sa násilným
presadzovaním ich údajných práv
len vyhrocuje a to, čo spoločnosť
predtým potichu tolerovala, začína
nahlas odmietať.

Iste ste zaregistrovali aj občian-
sku vzburu proti zavedeniu sexuál-
nej výchovy v Chorvátsku - tam,
našťastie aspoň ústavný súd preja-
vil zdravý úsudok a zastavil násilné
implementovanie cudzorodého
prvku do spoločnosti.

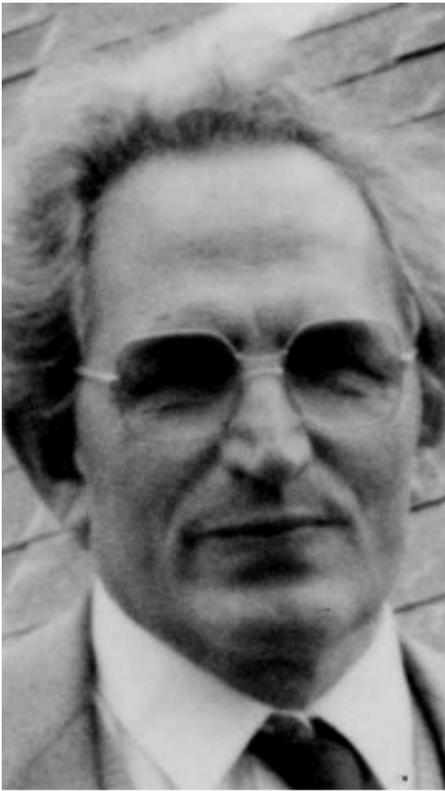
Vážený pán minister, iste ne-
chcete rozpútať na Slovensku ob-
čiansku vojnu podobnú francúz-
skej, či chorvátskej. Veď vám iste
nemôže byť ľahostajná vlna nevra-
živosti voči vláde, ktorá začne apli-
kovať v praxi bod: „6. strategická
otázka: Práva LGBTI ľudí.“ Proti
obsahu tohto bodu máme vážne vý-
hrady a negatívne vnímame i fakt,

nenávisť k transrodovým a interse-
xuálnym ľudom...“)

- stupňovanie požiadaviek a de-
finovanie takých požiadaviek,
ktoré potenciálne ohrozujú ľudské
práva väčšiny spoločnosti („...Po-
kiaľ ide o ďalšiu legislatívu, týka-
júcu sa ... slobody prejavu ... vzde-
lania... je žiaduce aktualizovať ju
tak, aby ... najmä zohľadnila po-
treby a záujmy LGBTI osôb, medzi
ktoré patrí spoluzitie osôb rovna-
kého pohlavia, právna úprava spo-
luzitia osôb rovnakého pohlavia a
pod. Je potrebné, aby sa príslušné
orgány v najbližšom období naďa-
lej programovo a vážne venovali
tejto oblasti, pripravili príslušné le-
gislatívne a administratívne rieše-
nia vrátane akčného plánu pre
práva LGBTI osôb...“)

- priama diskriminácia tradič-
ného, napr. kresťanského, alebo aj
nedávneho morálneho socialistic-
kého, pohľadu na rodinu a ľudských
práv takýchto rodín. Zasiatie ne-
vraždivosti do spoločnosti. („...Uží-
vanie ľudských práv LGBTI ľudom
výrazne sťažuje fakt, že po stáročia
boli, a naďalej sú vystavení homofó-
bii, transfóbie, a iným formám ne-
znášanlivosti a diskriminácie... mar-
ginalizácie, sociálnej exklúzie ... a
teda sú potrebné určité ciele opat-
renia na zabezpečenie plnohodnot-
ného užívania ľudských práv týmito
osobami...Z judikatúry Európskeho
súdu pre ľudské práva vyplýva prin-
cíp, že kultúrne, tradičné, ani nábo-
ženské hodnoty, ale ani iné normy
„dominantnej kultúry“ nemôžu
ospravedlniť prejavy nenávisťi alebo
akúkoľvek inú formu diskriminácie
na základe sexuálnej orientácie,
alebo rodovej identity...“)

- hrozba aplikácie legislatívy
umelo implementovanej podľa
zahraničných vzorov, nám cudzo-
rodej a vyvolávajúcej vnútorné
spoločenské napätie (... Navrh-
ujeme, aby Slovenská republika
svoje progresívne postoje prezen-
tované v oblasti práv LGBTI ľudí

VLADO GREGOR ST.

Básne plné dobroty

Dňa 1. marca 2013 skonal vo veku nedožitých 86 rokov Vladimír Gregor, jeden zo zakladateľských pracovníkov Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV (pri jeho vzniku v roku 1995 Slavistický kabinet SAV).

Vladimír Gregor sa narodil 26. marca 1927 v Lazoch pod Makytou, študoval na gymnáziu v Žiline a Trenčíne, rímskokatolícku teológiu v Banskej Bystrici. Po likvidácii teologických seminárov v roku 1950 nemohol toto štúdium dokončiť. Po absolvovaní základnej vojenskej služby v pracovnom technickom prapore prešiel viacerými robotníckymi zamestnaniami; spolu s manželkou sa staral o zaopatrenie a výchovu syna a dvoch dcér. V roku 1969 sa zásluhou riaditeľa Jozefa Ružičku stal pracovníkom Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, kde v oddelení dejín slovenčiny našiel pracovné zaradenie, v ktorom mohol efektívne uplatniť nielen svoju odbornú pripravenosť (najmä vynikajúcu znalosť latinčiny i primerané ovládanie nemčiny), ale pre svoju neúnavnú, obetavú pracovnú zaujatost' a ustavične prítomnú nezištnu prejavovanú ochotu byť k dispo-

zícii svojim kolegom radou i pomocou stal sa akousi múkou, no celkom samozrejmom, nepostrádateľnou súčasťou svojho pracovného kolektívu. Natoľko prirodzenou a samozrejmom, že si ju „v jeho prípade“ nebolo treba, „nemuselo sa“ nijako osobitne všimnúť alebo nedajbože oceňovať.

Uvedená angažovaná zainteresovanosť Vladimíra Gregora zanechala svoju pečať na viacerých významných úspešne realizovaných vedecko-spoločenských aktivitách. Ako príklad spomeniem nenahraditeľnú činnosť V. Gregora vo funkcii jediného pracovníka sekretariátu Slovenského komitétu slavistov v čase prípravy a priebehu 11. medzinárodného zjazdu slavistov v Bratislave alebo práce súvisiace s prípravou faksimilného vydania rukopisu Kamaldulskej Biblie a s vypracovaním časti odborných komentárov k samému textu tejto Biblie.

V kostole a na cintoríne v Záhorskej Bystrici sme sa 25. marca 2013 rozlúčili so vzácnym človekom, verným synom Slovenska.

JÁN DORULA

BOH LÁSKY HOVORÍ

Odpoveď na básň Vojtecha Mihálíka
„Pozdrav rakete“ uverejnenej
5. 5. 1959 v Pravde

Synu môj, tvoji protektori
raketu k nebu vyslali,
som rád, že človek - môj tvor tvorí,
bolí ma, že sa vysmiali
skrz tvoje pero rúhavé
mne, ktorý zrátané mám
i tvoje vlasy na hlave.
Keby žil teraz medzi nami
syn Oravienky*, tvrdý luterán,
aký by obraz ukoval mi,
aký by z toho vztýčil vďaka chrám!
Pozri sa, človek vyslal síce
kus môjho kovu ku slnku,
ja zasa seba dávam povždy
za službu lásky maľunkú.
Raz zmizneš Vojtech, syn môj, z glóbu,
jak zmizol Hitler, Stalin diktátor.
Kto poputuje k tvojmu hrobu?
Kto v život večný verí. Len môj tvor.
Raketa vzlietla k slnku
a za ňou iste tisíce,
na krídlach lásky vzlieta ku mne človek
a ja ho viniem k sebe na líce.
Raketa vyšla, keď časť zemegule
pokryla mrazu biela inovať,
mráz nenávisťi neroztopíš ináč,
iba keď budeš Boha milovať.
Ani Marx, ani Engels, ani Lenin,
nad zákon lásky nevymyslí nič,
ty sa mi smeješ, druhí sa mi smejú,
a preto človek človeku je pohonič.
Rozumu treba klaňať sa?

VIANOCE

1956

Pochopil som dnes, že si prišiel
zotierať slzy bedači,
vliat' radosť v život ľudských mušiel',
ktorým smrť hľadá do očí.

Už dnes sa plní horská tvoja reč,
z jasličiek kradnem poklad chudoby,
v studenej noci slávim majáles,
hudbou mi ticho, hviezdy oblohy.

Dnes Lazár slávi svoje hody
a boháč bije na poplach,
dnes pyšný s pýchou nepochodí
dnes smútok blúdi po horách.

Pochopil som dnes, že si Živý,
že márne Ťa svet zapiera,
že stále robíš v svete divy.
Zbavme len srdce panciera.

ČAS

Silvester 1956

Tajomstvá času, filozofov muka,
v polnoci dnešnej myslieť sa mi núka
o tvojom toku, o vlastnostiach tvojich.

Vlečieš sa mladým, starým bežíš rýchlo,
žihadlo tvoje veľaráz už pichlo
človeka, ktorý uznať ťa sa bojí.

Si pánom mocným, nik ťa zmeniť nevie,
len smelý plavec v tvojom toku spevnie,
ktorý si každú vlnku veľmi cení.

Prinášaš bolesť, hojíš strašné rany
spoznať sa dávaš vtedy, keď sme sami.
dnes splyneme spolu v družnom pochopení.

KEBY ZNAL TAK MÓJ EPITAF

Šiel svetom nikým nepoznaný
bez slávy, ale i bez hany
Rozsievateľ pravdy, dobra, krásy
objímal láskou všetky rasy

Nemal rád faloš, bratov zradu,
nemal rád srdcia chladné, z ľadu
Čo hlásal, žil a čo žil, hlásal
za práva biednych meč svoj tasal

Šiel svetom básnik - blázon tichý
do veršov vkladal ľudstva vzdychy
Odišiel básnik nepoznaný
miloval, nebol milovaný

MODERNÁ MÁRIA Z MAGDALY

Tak kradmo blížila sa k Tvojmu chrámu, Bože,
V ten prvý piatok mesiaca.
Kto hodí na ňu prvý tvrdú skalú, ktože?
Každému srdce krváca.

Svet plúje na ňu, odkvitlá už ho neláka.
Bez lásky lásku rozdala,
život jej nechal už len pár trňov z bodliaka.
Ach, rozkoš, rozkoš nestála.

Lásky už odišli, zostáva Večná Láska
a prístav Syna človeka.
Sem vplávajú bez obavy, odkvitnutá kráska.
Tá Láska ťa už nenechá.

UVÍTANIE

Načo tĺcť klince do steny?
Pre obraz aby chvela sa?
Mne stačí Sergej Jesenin
a jeho farba belasá.
Mať jeho oči, srdce tiež,

napísať jeden taký verš!
Nech svet ma potom necení!
Stačí, keď bude hovoriť:
Písal jak Sergej Jesenin.

O lýra, ktorá predčasne
zahrála pieseň pohrebnú,
vediac, že nikdy nezhasne,
že ruže veršov nezvädnú!
Posvätnou úctou nesený,
vítam ťa, Sergej Jesenin.

SPOMIENKA

Tu chýba iba čestná stráž,
ináč je všetko veľkolepé,
chudoby víno drieme v sklepe,
ateliér tu má maliar mráz.

Gotické šero katedrál,
úsmevy detí barokové.
Červeň sa skrýla kdesi v krove,
hľadať som sa ju podobral.

V nápise Anno Domini
pulz mŕtvych bije, žije um,
izba sa mení v múzeum,
kde nečut' tikať hodiny.

Tu chýba iba čestná stráž,
ináč je všetko veľkolepé,
i dieťa prišlo na svet slepé
i skromný vrúcny oldomáš.

TEJ, KTORÁ MA LÁSKE UČILA

Na tvári úsmev, v rukách povždy práca
a v mysli stála starosť o deti,
ako mi bôľno, že pomaly sa stráca
a zakrátko nám navždy odletí.

Ešte len kvitla ako kvietok v úbočí,
tak čarokrásne v svojej nevine,
ešte sa vietor rád hral mladéj vo vrkočí,
už drela ťažko v diaľnej cudzine.

Keď ešte k trpkostiam malo byť dieťa slepé
už zrelo biedu ľudí, zrelo kaštiele,
už mozole si ťažko kupovalo v repe
a lkal, vidiac s baldachýnom posteje.

Deväťkrát bolesť pretrpela matky,
deväťkrát radosť jej srdce zaliala
deväťkrát pila nektár trpkoslady
z krajšieho jak kráľovského pokála.

Neznala kníh ako pôsobiť na deti,
znala však druhým žiť, pre druhých pracovať,
vedela sa tešiť z preťažkých obetí
a láskou roztopiť mrazivú inovať.

Na tvári vrásky, rovnováha vratká,
v mysli však stála starosť o deti.
Tak vyzerá dnes moja drahá matka.
Čo ak mi toto šťastie odletí?

Za teplých večerov s mojou devou sladkou
vždy jeden pocit srdcom tečie na rozlúčku:
Či bude vedieť byť ona takou matkou,
keď vloží v moju ruku svoju jemnú rúčku.

SOM ČLOVEK

Som človek, môžem trpieť, môžem milovať,
Vo výškach môžem lietať, v baniach dolovať,
môžem zlo páchať, dobré skutky činiť,
môžu ma chváliť, potupami špiniť,
s pompami uvítať i vyhodit' s preddomia,
len nezahlušte vo mne, prosím,
aj hlas svedomia,
bo on je strojcom môjho šťastia, blaha
a márna bude každá ľudská snaha
ruinu zo mňa spraviť v žití boji odvekom,
bo dokiaľ svedomie mám,
dotiaľ som i človekom.

NELUTUJ

Nelutuj, že máš srdce chápacé
a toľko vecí vie ťa mučiť
že slzu necháš hoci v púpave
Nezačni sa mi ináč učiť
plakať a smiať sa. spievať, skotačiť
nech srdce bolí. Ty len cíť
ach ty len cíť
Cit čašníkom je
čo slabým víno lieva ochotne
je domovníkom
ktorý dvere roztvorí
keď zaklepe mu niekto na okne
Vie svojou slzou slzy druhých sušiť
Je krajčiom, čo vládze
vo chvíli oblek ušiť
a nevystaviť biedu iným napospas
V ňom zhrnuté je milión krás

ŽELANIE

Keď umriem, na môj kameň vryte len
tento nápis bez parád.
Miloval Cirkev, verejne i skryte
kdekoľvek ho preto nemal rád.
Občas nech vtáčik zašvitorí
pieseň mi hravú, slnečnú
a synček nech sa za mňa prihovorí,
keď kvety až na zem poklesnú.
Ženuška, ak ju nechám samú,
červený kvietok na rov nech mi vsadí,
poznala môjho žitíu drámu
a mali sme sa, mali veľmi radi.
Pútniku, ktorý uzrieš v tráve
ten nápis skromný, vzdychni za mňa k Bohu,
ak ťažko trpíš zaňho práve,
novučké verše napiš na oblohu.

PROLÓG

Záznamy Alexandra Macha, ktoré si čitateľ môže prečítať na pokračovanie po prvý raz, boli napísané za vypätých okolností - o čom sa možno dočítať v jeho pamätiach Z ďalekých ciest - zachytávajú osud Alexandra Macha od posledných dní marca 1945 v Bratislave, cez americké internačné tábory, transport do väzenia v Bratislave, súd a napokon prvé dni v Leopoldove.

Na Bratislavu doráža 30. marca 1945 Červená armáda. Alexander Mach ešte zakrokuje v prospech činiteľov, ktorých zatkli Nemci. V sobotu 31. marca je Biela Sobota, keď kostoly sú pozatvárané a namiesto slávnosti Vzkriesenia sa ozývajú na Kolibe výbuchy, dáva úpravy, aby bolo čím menej obetí na životoch a majetkoch. Vo Veľkonočnú nedeľu 1. apríla, keď už prebiehajú tankové boje pri Kopčanoch, odchádza večer do Skalice. V pondelok večer 2. apríla sa vrátil do Bratislavy „pohýbať všetko, aby nedošlo k ničeniu Bratislavy“. Okolo 21. hodiny, keď Rusi sú už z dvoch strán v Bratislave, odchádza do Plaveckého Štvrtka a nasledovný deň do Malaciek. Do Kremšmünsteru prichádza 5. apríla a večer odíde k rodine do Gmundenu. Tam sleduje udalosti s posledných dní vojny a vstup americkej armády. V relatívnom pokoji tu prežil asi mesiac, pokiaľ ho americkí dôstojníci 11. mája neodviedli. Nasledujúce dva týždne vystriedal viaceré miesta v Bavorsku, prevažne tábory, podrobil sa vypočúvaniu, stretol sa s ďalšími členmi vlády a s viacerými činiteľmi z iných štátov.

Od 24. mája 1945 sa mu na päť mesiacov núteného pobytu stal americký internačný tábor Natternberg pri Deggendorfe (medzi Regensburgom a Pasovom). Vo svojich záznamoch ukazuje Alexander Mach plasticky realitu, ktorá tam panuje.

Stretáva sa s celou galériou významných postáv z Európy, ktorí sa ocitli na strane porazených. Zo správ, ktoré prichádzajú cez rozhlas, noviny alebo od prichádzajúcich si uvedomuje, ako sa uplatňuje kruté rímske „vae victis“ (beda premoženým). Nerobí si ilúzie o svojej budúcnosti a zapisuje odkazy pre svoje deti, aby ich pripravil.

Podľa obdržaných informácií sleduje aj pomery v ČSR a osobitne na Slovensku. Tak sa dozvedá o zmene postojov popredného zástanca čechoslovakizmu. Zaznamenáva zápas čelných komunistov a iných za rovnoprávnosť Slovákov, ale aj zriadenie Národného súdu a zaistovanie civilných a vojenských predstaviteľov Slovenskej republiky.

V preplnenom tábore je útechou návšteva duchovného a bohoslužba, ducha udržiavajú aj kurzy ruštiny, angličtiny alebo prednášky z rôznych vedeckých disciplín.

Pripomína si, že miesta, kde sa nachádza sú spojené so slovenskou históriou.

Ťažko znáša ani nie tak hlad ako veľmi obmedzenú možnosť písať. S radosťou počúva od cudzincov, že „ani v neutrálnych štátoch nebolo tak dobre, ako na Slovensku“.

Záznamy z Natternbergu sa končia 27. októbra 1945, keď tam priviezli prezidenta a iných členov slovenskej vlády, transportovali na Pankrác a napokon 29. októbra do Bratislavy, kde na letisku poznáva reportérov, ktorých kedysi prijímal do služby. Odtiaľ s okovami na rukách, v autobuse so zakrytými oknami viedla cesta do väzenia v Justičnom paláci.

Z tohto obdobia sú záznamy a komentáre k prečítaným knihám, ktoré dostáva aj od rodiny a obhajcu. Tu sa nachádzajú aj početné záznamy v ktorých povzbudzuje k rodinu prijať budúce udalosti ako Božiu vôľu.

V záznamoch z procesu sa nachádzajú aj výhrady voči niektorým výpovediam, ktoré pred súdom nepovedal - aj v presvedčení o svojom osude.

Vrcholom je reflexia nad jeho záverečným slovom predneseným 18. marca 1947. Osobitné miesto majú slová: „Ak zostanem živý, nebudem nádejou protižidovských vášní - a tou by som veru nechcel byť, lebo nič ma tak netrápi ako táto vec. Ak budem mŕtvy, moje deti budú mať meno čistejšie, i keď nie slávne.“

V apríli 2008 navštívil rodinu mladšej dcéry Alexandra Macha Dariny Kubikovej vtedy ešte študent histórie Anton Hruboň a po umožnení prístupu k otcovým písomnostiam pustil sa do ich prepisovania. Tu sú:

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

*Čakám rozsudok. Ešte niekoľko dní.
Každý sme osobitne a sám na cele.
A tak je to dobre.*

*Áno, dobre je byť samému pred tvárou Boha
a pokorený pod jeho silnou rukou.*

(V liste manželke pred vnesením rozsudku)

Z VLASTI

DO AMERICKEJ INTERNÁCIE

30. marca - 4. apríla 1945

Boje s nástupcom Bergera Höflem a jeho policajným šéfom Witiskom. Máme zakročovanie pre zatknutie: Beňuška, Galan - predtým pre zastreleného Dr. Hanulíka. Napriek tomu však vystupujem v prejavoch proti bolševizmu nielen z presvedčenia, ale aj preto, aby som si vytýkol možnosti zachraňovať pred Nemcami to, čo sa dá. V tomto úsilí dobre sa spolupracuje so všetkými slovenskými ľuďmi (okrem Hašíka a Gašpara).

31. marca 1945

Napoludnie správa, že vláda je vyzvaná opustiť Bratislavu. Štefan Tiso telefonuje, že vyslanec Ludín oznámil prezidentovi... rozhodlo odísť, nech i vláda ide. Do večera všetci členovia vlády odišli. ... s Beniakov prechádzal som sa. Vzkriesenie. Kostoly zatvorené. Stále výbuchy. Okolo 10. - 11. hod. na Kolibe alebo na Kamzíku. V noci Dr. Vašek atď. u mňa. Telefonické správy. Dal som úpravy: Všetko tak, aby bolo čím menej obetí na životoch a majetkoch.

1. apríla 1945

Nedeľa dopoludnie... Od Senca a Modry ruské vojsko. Nemci odchádzajú. Okolo 11. - 12. hod. poplach. Na radnici úpravu som dal: šetriť životy. U nemeckého veliteľa obvinili ma, že trpíme protinemecké veci. Žiadal okamžite opustiť Bratislavu. O 15. hod. znova odkázal, aby som odišiel. Dr. Daníhel u mňa. Tankový boj pri Kopčanoch - potom v chotári Petržalky. O 17. hod. nemecký veliteľ: odísť. O 17.30 odchod do Skalice.

2. apríla 1945

Pondelok večer vrátil som sa do Bratislavy. Náhodou s Jožom Nižňanským. Na polícii. Pohýbané všetko, aby nedošlo k ničeniu Bratislavy. Okolo 21. hod. Rusi už z dvoch strán v Bratislave. V noci aj cesta k Malackám od Baby ohrozená. Som v Plaveckom Štvrtku u Danihela.

3. apríla 1945

Cesta cez Malacky. Bombardovanie a ostreľovanie všetkých ciest. Rozhovory s dedinčanmi.

„Štát zostane, národ zostane. Držať myšlienku štátnej a národnej samostatnosti“. Dohodnuté v Skalici, že zostanem doma - i keď všetci odídu...

4. apríla 1945

Nečakane rozkaz odísť, celá vláda. Práve na ceste zo Skalice do Senice Gmelin ma zastavil a vrátil. Odpoľudnia o 17. - 18. hod. smerom na Hodonín odchádza prezident a vláda. Bratislava, vraj i Malacky a Viedeň obsadené Rusmi.

5. apríla 1945

Prichod do Kremšmünsteru. Tu je asi 200 slovenských ľudí. Počet rastie. Večer k mojej rodine do Gmundenu.

teda vyhnal z domu, nie následkom rozpadnutia vnútorného poriadku sme opustili svoju rodnú zem... Keď prvýkrát hovoríme k slovenskému národu doma i v zahraničí, pripomíname mu skutočnosť, že štát slovenský jestvuje... Zatiaľ, drahí rodáci, pozorujte, pripravujte a podľa toho konať. Ako to bolo za samostatnosti na poli nábožensko-mravnom, hospodárskom, kultúrnom, sociálnom a ako je to dnes; ako sa konal prevrat 6. októbra a 14. marca, že nepadol ľudský život a ako sa to dialo teraz... Keby sme dnes znovu začali mali svoju politickú prácu, zasa by sme ju len tak konali, ako za uplynulých 6 rokov. Riadili sme sa vždy najvyšším príkazom záujmu slovenského národa, a preto sme boli realistami. Riadiac sa dľa možností danej skutočnosti... sme sa počas šesťročného trvania slovenského štátu presvedčili, že slovenský národ je nielen schopný duchovne a hmotne samostatne si svoj osud spravovať, ale že tento samostatný štátny život slovenskému národu neuškodil, ale opačne ho do nevidanej výšky kultúrneho rozmachu, hospodárskeho a sociálneho blahobytu priviedol. Pracovať preto budeme, kým sa svetová mienka znovu prajne neprikloní k prirodzenému snaženiu slovenského národa, aby bol Slovák výlučným pánom svojho domova a vládol na svojom po svojom. V tomto nech nám dobrotvivý Pán Boh pomáha“.

1. mája 1945

V noci smrť Hitlerova, Dönitzov prejav. St. Lorenz: Od 1. mája stále nemecké vojská na východ.

4. - 5. mája 1945

Americké jednotky na pár krokov, bez zrážok s Nemcami.

5. mája 1945

O 12. hod. Praha: „Voláme české vojsko a českú políciu, aby prišli pomáhať do rozhlasu“. O 17. hod. znova nemecký program.

6. mája 1945

V Prahe vyhlásenia „Neustúpiť“. Výjednávania parlamentárov. Večer sme boli na májovej pobožnosti - je nedeľa.

Tiché dni, nevyzerajú na najväčšie zrušenie jednej moci, aká kedy v Európe rozhodovala. Na domoch rakúske zástavy.

7. mája 1945

Mier? Dvaja nemeckí vojaci tetke: čo čakáte? „Frieda“. Popíchal. Vonku už pekne.

8. mája 1945

V St. Lorenzi má zaujímavú ozvenu sviatok bez víťazstva. Včera kapitulácia podpísaná vraj, tu ešte stále nemecké vojská tiahnu v plnej zbroji na východ. Ľudia sú unavení, ani radosť ani strach, ale únava a túha po oddychu. Len 5 - 6 ľudí behá z domu do domu. K nám prišli dvaja francúzski chlapci, dostali auto od Američanov, ktorí sú vraj v Mondsee. Na aute francúzska zástava. Sú veselí, ale neistí. Museli do Nemecka a teraz obavy, čo doma? Noví starostovia - kresťanskí socialisti. Už i v St. Gilgene Američania. U nás ešte nemecké zväzy, aj odpoľudnia. Za 10 minút prechádzky stretol som 17-ročného chorvátskeho chlapca z Mitrovice, Maďarov zo Sedmohradska, Nemcov z Bratislavy, Francúzov a dvoch Talianov. Už počuť: Američania idú. Na druhej strane jazera ich tanky.

9. mája 1945

Prv americkí vojaci. Kapitán Róbert Fordan, poručík? srdečný. Prezreli byt, keď sa dozvedeli kto sme, vrátili poľovnícke zbrane, aj autá nechali. Odpoľudnia bol u nás colonel Trausers. Chcel sa ubytovať, ale vzhľadom na počet detí nechal nám byť voľný.

10. mája 1945

Už sme si zvykli. Časté návštevy amerických dôstojníkov, ktorí sú jednoducho srdeční. Najmä colonel Alan H. Gardner, ktorý mi aj adresu dal (Athens, Ohio). Jeden poľský Američan veľmi nadšený, že je so Slováckmi. Ďalší: Bill Bollard, Winston Craig (nadporučík), Detroit (Michigan), Poliak: Štefan Merglewski, 1964 Garfield, Detroit 7, Michigan. Včera zaujímavý pohľad: idúc z vodopádov, v záhrade čakajúci dôstojníci. Ženy, deti neisté. Všetko by každému dali, len aby sa nejakým vyjasnilo a prešla neistota.

(Pokračovanie na 10. strane)

EMIL VONTORČÍK: - *Pán profesor, v jubilejnom roku svojho života ste ako popredný medievista vyťaženi aj v súvislosti s dvoma významnými výročiami Slovenska: 1150. výročím príchodu svätých Konštantína-Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a s deväťstým výročím známych Zoborských listín z rokov 1111 a 1113. Ako človeku slobodnému, vedcovi s veľkou znalosťou stredovekej histórie nášho geografického priestoru a s bohatými životnými skúsenosťami, ktorý straní výlučne pravde, by som rád položil takúto otázku: Prečo tak niektorým vzdelancom, vrátane niektorých našich historikov, záleží na tom, aby bagatelizovali - aj po toľkých storočiach! - význam dejinného pôsobenia týchto gréckych učencov a náboženských vodcov na podunajských Slovanov i na celý slovanský svet? Že sa tak dialo v období budovania Uhorského kráľovstva, vyplývalo sčasti z toho, že sa pretlačal vplyv latinský (latinské biskupstvá) a nahradzoval vplyv byzantský (aj rítus byzantský so staroslovenskou liturgiou). Ale prečo dnes?*

RICHARD MARSINA: - Na otázku „prečo dnes“ nemožno odpovedať jednoduchou charakteristikou situácie v prítomnosti. Okrem toho, v činnosti ich misie by sa nemalo jednostranne vyzdvihovať len zavádzanie používania slovanského jazyka v liturgii, hoci aj to bolo významnou zložkou ich činnosti. Ak si uvedomíme, že v roku 863 prišli do krajiny, kde už najmenej celé pol storočie prebiehala intenzívna kristianizácia, čo sa už dnes všeobecne prijíma, tak k určitému stretu ich snažení, iniciovaných kniežat'om Rastislavom, by bolo malo dôjsť s tu jestvujúcou cirkvou ihneď po ich príchode. Nestalo sa tak len preto, že ani byzantský cisár Michal III. a konštantinopolský patriarcha Fotios neposlali na Veľkú Moravu biskupa, ktorý by bol mohol urobiť z tunajších kresťanov pomerne samostatné spoločenstvo, menej závislé od cirkevných autorít v cudzine, čo zrejme bolo hlavným dôvodom a cieľom Rastislavovej žiadosti. Preto aj hneď po príchode začali s vyučovaním adeptov kňazstva, používajúceho v liturgii slovanský jazyk. Keď si uvedomíme, že prví žiaci sa najskôr museli naučiť čítať (napokon išlo aj o nové písmo!), potom je zrejme, že sa to nemohlo udiat' zo dňa na deň, ani z mesiaca na mesiac. Až po troch rokoch pokladali svojich žiakov za pripravených a schopných prijať rozličné stupne kňazských sviatí. K nárastu tejto činnosti, tentoraz už len pod vedením arcibiskupa Metoda samého došlo v rokoch 873-885. No poverenie na túto fázu svojej činnosti mal arcibiskup Metod nie z Byzantska, ale od pápeža z Ríma. Ten ho najskôr poslal do krajín, kde vládol Rastislav, Svätopluk a Koceľ (aj do ďalších slovanských krajín) ako misijného arcibiskupa a potom od roku 880 bol arcibiskupom Moravskej cirkevnej provincie. A v tomto čase už nešlo len o rozširovanie kresťanského náboženstva, ale aj o uplatňovanie kresťanských zásad pri vládnutí, v práve, teda v celom verejnom a spoločenskom živote.

Tým, že sa toto všetko uskutočňovalo v zrozumenom jazyku, malo to obrovský vplyv na celú vtedajšiu spoločnosť, bez ohľadu na to, či sa v liturgii používali dva jazyky (latinčina a slovanský jazyk) alebo po roku 885 oficiálne len jeden - latinčina. Preto pod vplyvom byzantskej misie, najmä arcibiskupa Metoda, došlo k podstatnému skultúrneniu veľkomoravskej spoločnosti, čo nezahradilo jeho smrťou, ani odchodom či vyhnaním tých kňazov, ktorí sa nechceli odrieknuť používania slovanského jazyka v liturgii. Aj kresťanstvo tu ostalo naďalej, ba okolo roku 900 došlo k vymenovaniu novej cirkevnej hierarchie pápežom. Čo sa stalo s týmto kresťanstvom po príchode starých Maďarov, je zrejme. Ak starí Maďari vyše pol storočia vo veľkej časti Európy ničili kresťanské chrámy a kláštory, pretože tam čakali bohatú korisť (o čom všetkom sa prevažne cudne mlčí), tak sa ináč nesprávali ani vo východnej časti Veľkej Moravy (približne na východ od rieky Moravy). Avšak približne v severnej časti Nitrianska kresťanská cirkev žila ďalej, lebo toto územie zaujali starí Maďari až približne o pol storočia neskôr, niekedy v tretej štvrtine 10. storočia. Teda zvyšky tohto kresťanstva pretrvali takmer do začiatku oficiálnej kristianizácie vytvárajúceho sa maďarského štátu v poslednej tretine 10. storočia.

V súvislosti s kristianizáciou starých Maďarov došlo potom nepochybne k boju proti reliktom (zjednodušene povedané) metodského

kresťanstva. Keď sa v roku 1031 Benátčan Gerard stal čanádskym biskupom, za svoju hlavnú úlohu pokladal boj proti metodianom, čo nepochybne boli potomkovia kresťanov kristianizovaných žiakmi arcibiskupa Metoda, odsťahovanými z Veľkej Moravy do tejto oblasti.)

Napriek snahe o vymazanie tradície metodského kresťanstva nemožno vylučovať pretrvávanie istých latentných foriem, ktoré sa potom za priaznivých podmienok aktivovali, o čom máme konkrétne doklady z polovice 17. storočia, keď sa aj cyrilo-metodská tradícia stala argumentáciou pre národnoobrodenecké snahy, čo neskôr vyvrcholilo v 19. storočí.

bolo sídlo biskupstva) vraj úplne zaniklo kresťanstvo, atď., čo je úplne nepravdepodobné, ba priam vylúčené. Sto rokov sa rozvíjajúce náboženské presvedčenie nemôže zaniknúť jednou vojenskou porážkou. Rozličné sú aj názory na kontinuitu obyvateľstva z 9. storočia a z neskorších storočí, pretože vraj pôvodné obyvateľstvo bolo vyhubené pri bojoch so starými Maďarmi a potom sa tu usadilo nové slovanské obyvateľstvo, atď., hoci všetky stredoveké kroniky Uhorského kráľovstva spomínajú tu Slovanov (Slovenov) od najstarších čias. Zastancovia spomínaných názorov, ktoré sú však len nadhodene a nikým nedokázané, majú potom aj

počinanie cyrilo-metodskej tradície v súvislosti so slovenskými dejinami intenzívnejšie, častejšie a nepretržité, tak je to od čias, keď sa stalo spomínanie tejto tradície súčasťou úvodu ústavy Slovenskej republiky. Ak sa skúmajú bližšie názory tých, čo popierajú akýkoľvek vplyv cyrilo-metodskej tradície na ďalší vývoj, tak sú to zväčša niekdajší aktívni bojovníci, vystupujúci proti vzniku samostatnej Slovenskej republiky v rokoch 1990-1992, aj potom. Ich motivácia nie je historicko-odborná, ale politicko-prítomnostná. Ich historické poznanie spravidla nemá hĺbku, pretože neberú na vedomie ani to, že vlastne od polovice 17. storočia

S Richardom Marsinom rozhovor nielen jubilejný

K bagatelizovaniu cyrilo-metodskej tradície isto prispieva aj pomerne zložitý vývoj pôsobenia a následného pokračovania tejto misie, čo všetko možno rozdielne či nejednotne interpretovať, najmä ak sa hlavná podstata jej činnosti a pôsobenia vidí v používaní slovanského jazyka v liturgii. V danej situácii (863) mohli začať iba s tým, ale v ďalšom vývoji vlastne misia (arcibiskup Metod) prispela plne k realizovaniu toho, o čo išlo Rastislavovi a rozhodujúcu úlohu pri realizácii zohralo nie Byzantsko, ale Apoštolská stolica v Ríme. Jestvujú aj názory, že vojenskou porážkou Veľkej Moravy starými Maďarmi (údajne 906) a dobytím Nitry (kde

z tzv. odborného hľadiska blízko k úplnému pripriehaniu významu cyrilo-metodskej tradície.

V súvislosti s 9. storočím sa u nás hovorí aj o štátnej veľkomoravskej tradícii, nazývanej podľa najvýznamnejšieho veľkomoravského vladára Svätopluka svätoplukovskou tradíciou, ktorá svojím spôsobom pretrvala napriek zániku štátneho útvaru, s ktorého existenciou bola spojená a tiež ju nemožno odpisovať. A ako sme sami skúsili nie tak dávno, že táto tradícia ako taká sa nepopiera, ale za nesprávne sa pokladalo iba spájať ju v užšom zmysle so Slováckmi.

Ak si premietneme, odkedy sú útoky na pri-

by sa kontinuita cyrilo-metodskej tradície nemala spochybňovať. A za tým by mala u historika nasledovať otázka, kde sa vedomie cyrilo-metodskej tradície v 17. storočí vzalo? Len tak sa vymyslelo? A čo bolo predtým?

EMIL VONTORČÍK: - *Aj keď ste sa narodili v Šahách, ste svojim rodovým zakorenением a prežitou mladostou Žilinčan (Žilince), horniak ako aj ja. A predsa nám obom prirástla k srdcu Nitra, matka slovenských miest. Preto vás aj predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica pozval na slávnosť deväťstého výročia desiatok obcí a miest SR, ktoré si svoju prvú písomnú zmienku odvodzujú práve od Zoborskej listiny z roku 1113. Mám taký pocit, že ste popri práci na Slovenskom diplomatári veľkú pozornosť venovali práve štúdiu tohto vzácneho historického materiálu.*

RICHARD MARSINA: - Pre každého, kto pozná slovenské dejiny je samozrejme, že Nitra, či po starom Nitrava, je matkou slovenských miest; je to nesporné a neodiskutovateľné. Prvý podľa mena známy vladár na území Slovenska mal sídlo v Nitre. Prvé sídlo kresťanskej cirkvi na území Slovenska bolo v Nitre, či už berieme do úvahy predpokladaného presbytera pre vtedajšiu východnú časť Veľkej Moravy (moderne povedané - Slovensko) najneskoršie okolo polovice 9. storočia, alebo pápežskou listinou z júna 880 (tzv. bula Industriae tuae) doložený biskup a biskupstvo, ktoré bolo vtedy najvýchodnejšie ležiacim biskupstvom v Európe. Treba povedať ešte, že ak sa hovorí o Nitre ako o významnom stredisku - meste už v 9. storočí, tak za samozrejme treba pokladať, že obyvateľmi tohto mesta boli Slováci, predkovia dnešných Slovákov, teda v prenesenom zmysle starí Slováci (či predkovia Slovákov). Nesprávne je hovoriť (ako o etnonyme) o Nitranoch, čo napokon ani nie je v prameňoch 9. storočia doložené.

Napokon Nitra, ako zrejme staré dobre vybudované centrálné sídlo sa údajne už v prvej polovici 10. storočia stalo sídlom člena Arpádovskej dynastie, čo pretrvalo po celé 10. storočie. Začiatkom 11. storočia to bolo nakrátko prerušené, ale potom od polovice 11. storočia sa Nitra stala jedným z dvoch sídiel údelu, spravovaného vojvodami - nástupcami trónu, ba od roku 1074 sa línia Arpádovcov, spravujúca nitriansky údel, stala hlavnou. V čase vojvodu Ladislava (od r. 1077 kráľa Ladislava) iste vznikli snahy po obnovení Nitrianskeho biskupstva, k čomu fakticky došlo pravdepodobne až za kráľa Kolomana (1095-1116).

Avšak zrejme už pred nastúpením Kolomana na trón Uhorského kráľovstva sa došlo k novej orientácii zahraničnej politiky Uhorského kráľovstva, keď po ponuke z Chorvátska sa jej ťažisko presunulo na juh. Súčasne vzťahy s Nemeckou ríšou sa zlepšili, pretože tá sa zmierila s existenciou samostatného, na nej nezávislého Uhorského kráľovstva ako so svojim susedom. Niekdajšie Nitriansko prestalo byť exponovaným (nárazníkovým) územím a jeho strategicky

význam z hľadiska Uhorského kráľovstva poklesol. To všetko spôsobilo na prelome 11. a 12. storočia pokles strategického a politického významu Nitry. Biskupstvo sa obnovilo, ale vyššie svetské mocenské štruktúry definitívne opustili Nitru, lebo členovia vládnucej dynastie začali dostávať údely na juhu (mladší brat kráľa Kolomana Álmoš, s ktorým sa pôvodne počítalo ako s nástupcom trónu, sa stal už v roku 1091 chorvátskym kráľom).

V súvislosti s politickými zmenami pravdepodobne od začiatku 12. storočia sa zmenila trasa hlavnej cestnej komunikácie Uhorského kráľovstva so západom, vychádzajúca z Budína; nešla už cez Nitru, ale sa odklonila od niekdajšieho Letného mostu (Nyárhíd, pri neskorších Nových Zámkoch) cez rieku Nitru a smerovala priamo na Šintavu, Šaľu a Trnavu. Význam Nitry, hoc aj sídla biskupstva, postupne upadal, no tradícia jej niekdajšieho významu bola stále živá.

Ba za akýsi symbol samostatnosti Slovenska pokladali Nitru stále aj Maďari, pretože keď v roku 1883 založili spolok na pomáňarčovanie Slovákov (FEMKE - Felsőmagyarországi Magyar közművelődési Egyesület - Hornouhorský maďarský vzdelávací spolok), za jeho sídlo zvolili práve Nitru. Chceli tým naznačiť, že to, čo bolo najstarším slovenským mestom, centrom a symbolom etnickej odlišnosti, je teraz centrom maďarizačných snáh. Napokon, aj stará clivá slovenská pieseň Nitra, milá Nitra pokladá Nitru za slovenskú mať.

EMIL VONTORČÍK: - *Ako hodnotíte význam Zoborských listín pre štúdium etnogenézy Slovanov na našom území? Nemáte pocit, akoby po Stanislavovom vynikajúcom diele Slovenský juh, ktoré po Širokého zásahu v povojnovom období rehabilitovali až najnovšou reedíciou, sa hriješne zanedbala jazykovedná stránka historického výskumu Slovanov na strednom Dunaji?*

RICHARD MARSINA: - Zoborské listiny z rokov 1111 a 1113 prinášajú najviac konkrétnych dokladov na etnogenézu Slovanov/Slovákov. Každý, kto pozná podrobnejšie Zoborské listiny, nemôže pochybovať o kontinuite obyvateľstva Slovenska pred 11. storočím a obyvateľstva Slovenska po 11. storočí. Zoborská listina z roku 1113 zachytuje geografickú oblasť od Dunaja až po Trenčín a Turiec. Ak sa už vtedy na tomto území usadili starí Maďari, tak o tom nás tiež informuje táto listina. Dokladom slovenosti tohto územia sú nielen miestne názvy slovenského pôvodu, ale aj ich lingvistické formy, t. j. starobylé formy, prevzaté starými Maďarmi pri ich príchode, ktoré v časoch písania Zoborských listín prešli už metamorfózou slovenčiny a maďarské formy predstavujú ich archaickú podobu. Tí, čo vyslovujú pochybné úsudky o tejto problematike sú často historici, ktorí sa zaoberajú novšími alebo najnovšími dejinami a bývajú nedostatočne erudovanými na vyslovovanie úsudkov o tejto problematike. Významnú úlohu pri tomto hodnotení zohráva jazykoveda. Jej významnými predstaviteľmi v tomto zameraní boli Ján Stanislav, Rudolf Krajčovič, Šimon Ondruš a Milan Majtán, no treba spomenúť tiež Istvána Kniezsu, aj keď mal v detailoch odlišné názory, ako aj ďalších maďarských slavistov, napr. Lajoša Kissa, ktorí v podstate pri určovaní pôvodu miestnych názvov vychádzali z rovnakých zásad. Z historikov, to bol B. Varsík a veľkú pozornosť tejto problematike venoval aj F. Sedlák, ktorý dlho spolupracoval s R. Krajčovičom. Žiaľbohu v súčasnosti najmä jazykovedci akoby nepokladali za potrebné intenzívnejšie sa zaoberať touto problematikou, zabúdajúc na to, že jazykoveda je vlastne základnou vlastivednou disciplínou.

EMIL VONTORČÍK: - *V nedostojnej hystérii okolo sochy Svätopluka na Bratislavskom hrade niektorí slovenskí historici preukázali nielen neznalosť pomerov preuhorského stredovekého obdobia našich dejín, ale vyfarbili sa aj absenciou elementárneho národného cítenia. Hádám sme ani v obrodeneckej dobe v čase ideových zápasov v 18. storočí nehovorili o diskontinuite pôsobenia slovenského etnika v Uhorskom kráľovstve a tobôž tak nemôžeme hovoriť dnes, keď sa slovenská historiografia i archeológia posunuli podstatne dopredu?*

RICHARD MARSINA: - V čase prípravy a realizácie postavenia Svätoplukovej sochy na Bratislavskom hrade možno skutočne hovoriť až o hystérii. Pre každého, kto sa v historiografii zaoberal 9. storočím podrobnejšie je jasné a nesporné, že Svätopluk bol najvýznamnejším panovníkom veľkomoravského obdobia. Ono tá Veľká Morava nebola až takým samostatným štátom, ako sa to zvykne hovoriť v našich učebniciach. Bola v určitej závislosti od Franskej ríše, potom od Východofranského kráľovstva. O dosiahnutie celkom nezávislého postavenia sa usiloval Rastislav. Ale v skutočnosti sa to podarilo dosiahnuť až Svätoplukovi, ktorého postavenie samostatného panovníka potvrdil aj pápež Ján VIII., ktorý ho a jeho krajinu prijal pod ochranu Apoštolskej stolice. A od osemdesiatych rokov skutočne konal a vystupoval samostatne a sťažoval život a vládnutie aj východofranskému kráľovi (neskôr cisárovi) Arnulfovi, s ktorým sa pravdepodobne od mladosti dobre poznal, lebo bol kmotrom jeho (nezamanzelského) syna Svätopluka, ktorý po svojom kmotrovi dostal aj meno a neskôr sa stal lotrinským kráľom. Svätopluk v poslednom období svojej vlády bol nepochybne suverénnym panovníkom a preto sa stretávame aj v tých časoch s jeho titulovaním a označovaním ako kráľa a to aj v pápežskej listine pápeža Štefana V. z roku 885 a v kronike benediktínskeho opáta Regina z Prümü k roku 894, čím jednoznačne vyjadrovali, že ide o suverénneho panovníka. Je to jediný veľkomoravský panovník, ktorému v cudzine dali taký titul. A pokiaľ ide o slovenskú a českú tradíciu, v nej je jednoznačne kráľ. Najstarší český kronikár Kozmas (pred rokom 1125) hovorí o Svätoplukovi ako kráľovi. Je teda neodôvodnené pozastavovať sa nad tým, že sa Svätopluk nazýva kráľom. Treba si uvedomiť, že Svätopluk ako údelný vojvoda v Nitre si už tam vydobyl svoju suverenitu a v cudzine ho už vtedy pokladali za rovnocenného s Rastislavom, lebo jeho džavu nazývali regnum (kráľovstvo!). Tu kritika vychádzala z okolnosti, že sa Svätopluk dával do užšej súvislosti priamo s predkami Slovákov, o čom v prameňoch jestvujú najmä indície. Je zaujímavé, že na hotovom umeleckom diele našli vraj aj gardistický symbol. Aj to je pochybné konštatovanie, pretože vlastnými gardistickými symbolmi boli len tzv. rukávové odznaky a zástava. Všetko ostatné bolo odvodené od symbolov, používaných aj predtým, teda aj dvojkríž, ktorý potom umelec upravil.

Je ťažké hovoriť o absencii elementárneho národného cítenia tam, kde niektorí slovenskí historici neuznávajú v minulosti ani slovenský národ, ba ani v prítomnosti, čo je s 18. storočím neporovnateľné! Že tu Slováci boli, o tom hovoria všetky stredoveké kroniky Uhorského kráľovstva a na tomto základe to bolo všeobecným presvedčením aj u ich potomkov v 18. storočí. Keď napríklad začiatkom 18. storočia pred zasadením Uhorského snemu profesor svetenského práva na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity Michal Benčík vystúpil s názorom, že šľachta Trenčianskej stolice a mešťania slobodného kráľovského mesta Trenčín nemajú právo užívať šľachtické ani mešťianske výsady, lebo sú potomkami starými Maďarmi podrobného Svätoplukovho ľudu, vtedy sa nikto neprotivil tomuto tvrdeniu, pretože sa kontinuita obyvateľstva pred 10. a po 10. storočí pokladala za samozrejmosť. Zo slovenskej strany na Benčíkove výpady odpovedal Ján Baltazar Magin. Ale to všetko niektorí historici nevedia, najmä ak študovali v päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov. Vtedy sa to nevyučovalo, pretože zdôrazňovanie kontinuity slovenských dejín bolo buržoáznym nacionalizmom. Ani s archeológmi to nie je jednoduché; máme archeológov, ktorí aj v prvých storočiach existencie Uhorského kráľovstva hovoria len o Slovanoch.

Pre ľudí, ktorí len povrchno ovládajú latinčinu, alebo ju vôbec neovládajú, je absencia Slovákov na Strednom Dunaji v minulosti spojená s názorom, že Sloveni/Slováci nemali latinský ekvivalent svojho vlastného pomenovania - etnonyma. V stredovekých prameňoch sa vyskytujúce pomenovanie S(c)lavi sa často nesprávne prekladá ako Slovania, hoci toto pomenovanie znamená konkrétnych Slovanov, pretože v tých časoch sa paralelne vyskytujú pomenovania,

ako Poloni, Bohemi, Rutheni, Croatae a pod., ktorí tiež všetci patria k Slovanom. Ak sa predpokladá jednoznačná kontinuita osídlenia našich predkov na tomto území vo všeobecnosti (lebo istá migrácia tu bola vždy), potom na tomto území spomínaní S(c)lavi by sa nemali označovať ako Slovania, ale ako geograficky konkrétni Slovania, teda na našom území Sloveni, či starí Slováci, alebo predkovia Slovákov, ak sa zdá byť prídovne označovať ich za Slovákov.

Staré pomenovanie Slovákov Maďarmi je tót (Tótšág). Hodne sa popisalo o tom, čo tento termín znamená, akého je pôvodu, ako sa má správne interpretovať. Azda za najsprávnejšie možno pokladať vysvetlenie, že takto starí Maďari nazývali tých obyvateľov Karpatsko-dunajskej kotliny, ktorých tu našli pri svojom príchode, lebo tak nazývali v stredoveku aj v novoveku Slovákov a obyvateľov Slavónie. Teda aj vzhľadom na geografickú vzdialenosť je to adresné a zrejme - boli to domáci, uhorskí S(c)lavi. Hoci v 19. storočí označenie „tót“ pre Slováka sa naďalej používalo, paralelne sa v maďarských textoch začalo používať označenie príslušníka nášho etnika ako „Szláv“. To zvädzalo k chápaniu, že išlo o všeobecných, prapôvodných, nediferencovaných Slovanov, pretože v časoch P. J. Šafárika a J. Kollára termín Slovan vo všeobecnom zmysle bol už v odbornej literatúre rozšírený a používaný. Napokon v maďarskom lexikóne stredoveku (1994) Gyula Kristó a István Tóth nepokladajú dnešných Slovákov za potomkov obyvateľstva, ktoré tu žilo v 9. storočí, ale za potomkov prisťahovalcov zo susedných slovanských krajín. Toto je zrejme hlavným zdrojom vedomostí aj všetkých tých domácich publicistov a „odborníkov“, čo dostávajú priestor v našich printových aj elektronických médiách. Teda ak v stredoveku a ešte aj v 18. storočí ani Maďari nepochybovali, že pri ich príchode do Karpatsko-Dunajskej kotliny tu žilo aborigénne obyvateľstvo, ktorého potomkovia boli ch súčasníkmi, dnes maďarská historiografia (alebo jej časť, hoci nikto z maďarských historikov nekriticizoval tieto názory) tvrdí, že keď prišli do tohto geografického priestoru, krajina bola málo osídlená a tí čo tu žili, buď zahynuli, alebo sa zasimilovali a teda Slováci sú potomkami neskorších prisťahovalcov. (Hoci archeogenetika hovorí čosi iné o nás, potomkoch Slovanov, ktorí tu máme korene od pradávna).

EMIL VONTORČÍK: - *O vašej vedeckej erudícii a prestíži historika-mediévistu nebolo pochyb už v predošlom režime, ale pedagogické pôsobenie vám umožnil až novembrový prevrat roku 1989. Vďaka Bohu svoje bohaté vedecké poznanie a vedomosti odovzdávate už druhej generácii adeptov historických vied na Trnavskej univerzite. Ako sa pozeráte na vplyv Trnavskej univerzity v 16. a 17. storočí na národné sebauvedomovanie a dozrievanie slovenského etnika v Habsburgovskej ríši?*

Richard Marsina: - Pôvodne som mal zostať pôsobiť na univerzite, aj som sa o to uchádzal a bol som profesorským zborom akceptovaný, avšak po tzv. Víťaznom februári, tzn. po úplnom prevzatí moci komunistami v ČSR bolo rozhodnuté, že na asistentské miesto má byť prijatý len člen KSČ, čo som nikdy nebol. Nakoniec som bol rád, že som mohol ostať pracovať v odbore, v archíve a nemusel som ísť do výroby (čo bol vtedy obávaný slovný zvrät, ktorý znamenal presun inteligencie z administratívy a štátnej správy do manuálnej výroby). Po tom po vyše desaťročí, keď som bol „pre-disponovaný“ na plnenie konkrétnej úlohy do Historického ústavu SAV, od letného semestra škôl roku 1961/1962 som 19 rokov externe prednášal na subkatedre archívniectva stredovekú diplomatiku (týždenne až 4+2 hodín). Avšak pri reorganizácii ma ako nepotrebného uvoľnili. Od vtedajších poslucháčov som sa dozvedel, že je na mňa sťažnosť, lebo vraj prednášam nemarxisticky. Hovorí o pedagogickom účinkovaní na Trnavskej univerzite od škôl. Avšak pri reorganizácii ma ako nepotrebného uvoľnili. Od vtedajších poslucháčov som sa dozvedel, že je na mňa sťažnosť, lebo vraj prednášam nemarxisticky. Hovorí o pedagogickom účinkovaní na Trnavskej univerzite od škôl. Avšak pri reorganizácii ma ako nepotrebného uvoľnili. Od vtedajších poslucháčov som sa dozvedel, že je na mňa sťažnosť, lebo vraj prednášam nemarxisticky. Hovorí o pedagogickom účinkovaní na Trnavskej univerzite od škôl. Avšak pri reorganizácii ma ako nepotrebného uvoľnili. Od vtedajších poslucháčov som sa dozvedel, že je na mňa sťažnosť, lebo vraj prednášam nemarxisticky. Hovorí o pedagogickom účinkovaní na Trnavskej univerzite od škôl.

Význam starej Trnavskej univerzity pre slovenské národné obrodzenie a pre emancipáciu Slovákov v stredoeurópskom priestore nie je stále docenený. Univerzita vznikla v čase, keď takmer celé dnešné Maďarsko vyše poldruha storočia (počas života ôsmich generácií) patrilo

do Osmanskej ríše ako Budínsky ejálet (pašalik) a jeho obyvatelia boli poslušnými poddanými tureckého sultána.

Kráľovské Uhorsko (špecifický názov pre toto obdobie) tvorila len tá časť niekdajšieho Uhorského kráľovstva, ktorú spravovali habsburskí panovníci. Podstatnú časť tohto správneho útvaru tvorilo územie Slovenska, západná časť dnešného Maďarska na hranici s Rakúskom a severná časť Chorvátska. Azda polovicu počtu obyvateľstva tohto Kráľovského Uhorska tvorili popri Maďaroch a Nemcoch - Slováci. Je teda prirodzené, že aj na Trnavskej univerzite významnú časť profesorov aj študentov tvorili Slováci, najmä v 17. a začiatkom 18. storočia. Prispievalo k tomu aj sídlo univerzity v Trnave, v meste, ktoré malo široké slovenské zázemie. Trnavská univerzita nepochybne prispela aj k skvalitňovaniu a kultivovaniu slovenského jazyka v súlade s vtedajším stavom vedeckého poznania, filozofického a teologického myslenia, ktoré sa rozvíjalo na tejto univerzite (Čo, žiaľbohu, akoby našich jazykovedcov v súčasnosti nezaújímalo). To všetko pôsobilo aj na snahu osamostatniť slovenský jazyk od závislosti na češtine a samostatne ho rozvíjať ako literárny jazyk a nástroj kultúrneho rozvoja Slovákov.

Hoci v roku 1937 vyšla o starej Trnavskej univerzite kniha B. Varsíka a pri rozličných výročiach sa jej význam pripomína, naše vedomosti o nej sú stále čiastkové. Nazdávam sa, že aj napriek tomu, že jej archív bol pri požiari Maďarského krajského archívu v januári 1945 pri dobýjaní Budína zničený, naše vedomosti o nej by sa ešte dali prehĺbiť, aj keď len obťažnejším spôsobom. Vyžadovalo by si to viacročnú intenzívnu prácu samostatného vedeckého pracovníka, pre ktorého by to bola hlavná úloha.

EMIL VONTORČÍK: - *Ozývajú sa na internete kritické hlasy, čo by rady znevážili osobnosť Antona Bernoláka, jeho historického kroku odľuky slovenčiny od češtiny, i celého bernolákovského hnutia v národe. Avšak nevedí im, ak podľa Mateja Funtíka-Bela, ktorého Jozef Škultéty nazval prvým a najväčším maďarom xx), je pomenovaná univerzita, dokonca encyklopédia Slovenska.*

RICHARD MARSINA: - Ako historika sa ma vždy dotkne, keď sa hovorí s veľkým dôrazom, že Ľudovít Štúr bol prvým kodifikátorom spisovnej slovenčiny, že náš spisovný jazyk je štúrovskou slovenčinou. Podľa mojej mienky je to vlečúce sa, takmer nepochopiteľné skreslenie skutočného historického vývoja od čias, keď Jaroslav Vlček napísal prvé Dejiny slovenskej literatúry (1889-1890) a nehovoril tam v prímerej miere o Bernolákovcoch.

Jednoznačne prvým kodifikátorom spisovnej slovenčiny je Anton Bernolák (1787). Nevieť tiež, prečo sa stále dookola opakuje, že základem jeho spisovného jazyka je trnavské nárečie, čo nie je pravda - potvrdí to každý, kto pozná trnavské nárečie a prirovná ho k spisovnému jazyku A. Bernoláka, v ktorom bolo vydaných množstvo kníh v priebehu vyše pol storočia. Ak to boli prevažne knihy náboženského obsahu, znamená to, že boli stále v permanentnom používaní širokých ľudových vrstiev a teda tento kodifikovaný jazyk nepochybne plnil svoje poslanie a vplýval aj na dialekt vlastný používateľom týchto kníh. Okrem toho ako by sa nevedelo, že Bernoláková Slovenská gramatika (Grammatica slavica, 1790) bola roku 1814 preložená do nemčiny, aby sa mohla používať ako príručka či učebnica na všetkých školách Habsburskej monarchie tými, čo by sa chceli naučiť po slovensky. Jej prekladateľom bol Andrej Brešťanský, rodák z Nemeckého Pravna, ktorý bol farárom v obci Vál neďaleko Budína.

Nepochybne hlavným impulzom kodifikácie tzv. Štúrovej slovenčiny bol ďalší rozvoj slovenského jazyka, kodifikovaného Antonom Bernolákom, ku ktorému vyšiel aj päťzväzkový slovník a vyšlo v nej aj monumentálne literárne dielo Jána Hollého. Okrem toho treba pripomenúť, že pre Štúrovo rozhodnutie reformy spisovného jazyka mohli prispieť aj snahy nahradiť biblickú češtinu maďarčinou pre evanjelikov v celom Uhorskom kráľovstve, o čom sa dnes málo hovorí. Ďalším vplyvným impulzom pre toto rozhodnutie bolo aj vydanie Kollárových Slovenských zpievaniek, ktoré dokladali vyspelosť a bohatstvo slovenčiny vo svojich nárečiach.

Štúrova slovenčina sa používala doslova iba niekoľko rokov. Okrem Slovenských národných novín (1846-1848) bolo v nej vydaných iba niekoľko kníh, ako prvá to bol Hurbanov almanach Nitra II v roku 1844. Avšak trvalým a vývojaschopným spisovným jazykom Slovákov sa stala po dohode Bernolákovcov so Štúrovcami Martinom Hattalom a M. M. Hodžom reformovaná, tzv. opravená slovenčina, kodifikovaná Hattalovou Gramatikou (*Grammatica linguae Slovenicae*, 1850; slovenské vydanie v roku 1852). Martin Hattala bol uznávaným lingvistom, ktorý sa potom stal profesorom na Karlovej univerzite v Prahe. Nová spisovná slovenčina bola výsledkom kompromisu medzi bernolákovcami a štúrovcami, medzi Bernolákovcami a Štúrovou slovenčinou. Aby sa mohla implementovať do všetkých vrstiev národa a teda aj do väčšinového katolíckeho obyvateľstva, bolo potrebné dlhé a neraz i dramatické rokovanie medzi oboma zúčastnenými stranami, aby sa zachovala nielen jazyková, ale aj národná jednota. J. M. Hurban pri pokračovaní vydávania almanachu Nitra VI (1876) a VII (1877) sa ale vrátil k biblickej češtine. Od tých čias naša slovenská spisovná reč prešla ešte niekoľkými úskaliami, ba i pokusom zvrátiť tento progresívny vývoj (Pravidlá slovenského pravopisu z r. 1931), avšak rozmach slovenskej národnej kultúry a najmä slovesnosti v 20. storočí už tento vývoj nemohol zastaviť.

EMIL VONTORČÍK: - *Aký je názor historika, ktorý bádal v Tajnom Vatikánskom archíve - vydali nám archívy a knižnice všetky tajomstvá raneho stredoveku vo vzťahu k našim predkom na Strednom Dunaji a v Karpatskej kotline?*

RICHARD MARSINA: - Apoštolská knižnica a Tajný Vatikánsky archív obsahujú cenné fondy, v ktorých je nepochybne mnoho údajov, dotýkajúcich sa našich dejín. Doteraz sa systematicky skúmali iba v súvislosti s vydávaním Slovenského diplomatára I-II (805-1260) a Slovenského registára I-III (1301-1330). Je malý predpoklad, že by sa pri ďalšom výskume v Tajnom Vatikánskom archíve mohli nájsť nové významné údaje pre obdobie 9. až 13. storočia, pretože pre toto obdobie jestvuje viacero celkových edícií. Skôr môže ísť len o prínosy na základe novej interpretácie a lokalizácie. Pre obdobie od 14. storočia sa pri systematickom výskume iste nájde množstvo nových, doteraz úplne neznámych údajov. V Apoštolskej knižnici, pokiaľ ide o stredoveké rukopisy, nemožno vylučovať aj nové objavy, na čo by bolo treba až minuciózne bádanie.

Je všeobecne známe, že už od predminulého storočia jestvujú tzv. národné historické ústavy, zamerané na výskum v archívoch, knižniciach, ako aj na výskum umeleckých objektov vo Vatikáne. Už od deväťdesiatych rokov minulého storočia sa vyvíjajú snahy o založenie Slovenského historického ústavu v Ríme. Štatút takého ústavu možno priznať len pracovisku, ktoré už má za sebou publikačnú činnosť z vatikánskych archívov (atď.), čo z našej strany nie je ešte v plnej miere naplnené. Zo slovenských historických pracovísk sa doteraz systematicky historickému výskumu vo Vatikánskych archívoch už vyše desať rokov venuje len Katedra histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity, ktorá zatiaľ vydala tri zväzky stredovekých historických prameňov k 14. storočiu a výskum pokračuje ďalej. Je to v rámci vedeckého plánu tejto inštitúcie z prostriedkov, ktoré jej boli pridelené. Iné historické pracovisko v Slovenskej republike doteraz takúto aktivitu nevyvinulo.

Nedávno národnou radou schválený zákon o vzniku Slovenského historického ústavu v Ríme bol šitý veľmi horúcou ihlou. Jeho navrhovateľia si nedali ani len tú námahu, aby zistili, čo sa doteraz v tomto smere u nás vykonalo (alebo mali nesprávnych informátorov) a celkove to bolo osnované formálne diplomaticky na vysokej úrovni s vysokými nákladmi (traja diplomatickí pracovníci, vrátane platov), atď., z čoho vyplýva, že navrhovatelia nevychádzali z toho, že podstatným pre toto pracovisko je vedecké bádanie a nie reprezentácia (veď slovenský kultúrny ústav už v Ríme existuje). Na výskum stačí jeden riadiaci pracovník, koordinujúci cieľavedomé študijné pobyty konkrétne financované čiastočne aj z prostriedkov viacerých pra-

covísk a k tomu kolektívny odborný orgán pri niektorom historickom pracovisku, kde je o túto prácu záujem a kde ju majú vo svojom pláne vedeckého bádania. Tento orgán, ktorý by nemusel byť honorovaný, by naše vedecké aktivity vo

Vatikánskych archívoch a v Apoštolskej knižnici usmerňoval, zastrešoval a najmä kontroloval. Náš ústav, ktorý ešte len začína, sa nemôže prirovnávať k ústavom, ktoré v Ríme pracujú aj sto rokov a ich povinnosťou je riešiť nielen vlastné, tzv. národné výskumné záujmy, ale ktorých úlohou je aj celkové sprístupňovanie vatikánskych archívnych fondov.

EMIL VONTORČÍK: - *A na záver obráťme pozornosť na súčasnosť. O budúcnosti našej historiografie a rozširovanie poznania počiatkov dejín Slovanov na Strednom Dunaji závisí od prívluhu mladých historikov, špecializovaných pre toto obdobie. Čo je podľa Vašich dlhoročných skúseností dôležité pre ich odbornú prípravu.*

RICHARD MARSINA: - Naša národná historiografia bola aj po prevrate okolo roku 1990 ešte mladá a nedobudovaná úplne. Mali sme už síce syntézy, systematické edície prameňov, bibliografiu, aj mnohé odborové monografie a pomerne silné regionalistické bádanie (nerovnaké kvality), ale nebola ešte petrifikovaná (ustálená) terminológia, najmä pre staršie dejiny a nebol úplne rovnaký názor na východisko slovenských dejín, čo pri starších historiografiách v zásade býva ustálené. A preto je naša historiografia vo svojich názoroch a záveroch zraniteľnejšia, než tzv. staršie historiografie, opierajúce sa o svoju jestvujúcu štátnosť. V takejto situácii aj najnehoráznejšie tvrdenia, ktoré sú len konštatovaniami bez skutočných dôkazov (hovorilo sa už o maďarskom stredovekom historickom lexikóne), môžu nájsť nasledovníkov, najmä vtedy, ak aj učiteľia v týchto otázkach vajatajú. Lebo dôležitý je spôsob výchovy nových špecialistov. Na ňom sa (vlastne sčasti až dodnes) zúčastňujú marxisticky vzdelaní a mnohí z nich aj v tomto svetoznáme presvedčení učiteľia, pre ktorých v poslednej fáze dominácie historického materializmu hlavným objektom skúmania bol boj proti nacionalizmu, v čom potom mohli aj po novembri 1989, ale pod iným záhlavím nerušené pokračovať ďalej. Pokiaľ išlo o nás Slovákov, za nacionalizmus sa označovalo aj to, čo v iných národných historiografiách bolo ich normálnym atribútom. Dokonca boli aj takí „slovenskí“ historici, čo upozorňovali na slovenský nacionalizmus (ktorý sa však prejavoval v skutočnosti len v okrajových, zväčša neprofesionálnych sférach). O výsledkoch mediävistiky u nás sa po roku 1989 vyjadrovali prevažne pracovníci najnovších dejín, alebo nehistorici, čo v iných historiografiách nebýva zvykom.

Pre odbornú prípravu našich mediävistov-špecialistov je dôležité ovládať podrobne doterajšie výsledky slovenskej historiografie, ktoré sa v cudzine len postupne dostávajú do vedomia historikov. Ďalšou podmienkou sú rečové znalosti (latinčina, nemčina a stále maďarčina), pričom znalosť angličtiny je v tomto smere zanedbateľná, - a primeraný školiteľ, usmerňovateľ, ktorý však nebráni doktorandovi vo vlastnej invencii a úvahách. Dnes mladí adeпти histórie majú aj nepomerne väčšie možnosti štúdia v zahraničí, teda môžu sa oboznámiť s metódami a postupmi, používanými na iných pracoviskách a rovnako zdokonaľovať sa v tých jazykoch, ktoré sú pre mediävistu v stredo-európskom priestore nevyhnutné pre štúdium prameňov. Pravda, treba však pritom zdôrazniť, že doktorand pripravujúci sa na dráhu slovenského mediävistu sa slovenské stredoveké dejiny nemôže naučiť v cudzine ani na najrenomovanejších historických pracoviskách, - ale to platí o všetkých národných historiografiách.

POZNÁMKY:

x) *Že tu išlo o veľký pohyb slovanského obyvateľstva svedčia záznamy na dvore kordóbskeho kalifa o prívive slovanského obyvateľstva ako otrokov v 10. storočí, o čom hovorí každá akademická učebnica španielskych dejín, pozri - ARTERA, A. U. a kol.: Dějiny Španělska. Praha: LN, 1995, 911 s.*

xx) ŠKULTÉTY, J., *Sto dvadsať rokov zo slovenského života (1790-1914). T. Sv. Martin: 1920, s. 112.*

Vo veku nedožitých 88 rokov zomrel v sobotu 20. júla 2013 v trebišovskej nemocnici básnik Zemplína Mikuláš Kasarda. Bol to pokorný a ušľachtilý človek, ktorý dlhé roky pracoval ako stredoškolský profesor a venoval sa aj prekladateľskej činnosti. Posledná rozlúčka so zosnulým sa uskutočnila 23. júla v Gréckokatolíckom chráme v Sečovciach. Svätú liturgiu celebraval vладыka Milan Chautur, košický eparcha. Mikuláš Kasarda bol pochovaný na Mestskom cintoríne v Sečovciach.

Mikuláš Kasarda sa narodil 26. júla 1925 v Sačurove. Ludovú školu navštevoval v rodisku, meštiansku školu vo Vranove nad Topľou, kde absolvoval prvý ročník, do druhej triedy prišiel do Sečovca. Po dvoch rokoch meštianskej školy prestúpil do tretej triedy gymnázia. Počas druhej svetovej vojny študoval na Gymnázium v Michalovciach. Na pôde školy vznikol Samovzdelávací krúžok Jonáša Záborského - vydával časopis *Lúč*, do ktorého prispieval aj mladý študent Mikuláš Kasarda. Básnická tvorba Mikuláša Kasardu sa neustále formovala a jeho básne

Odišiel básnik Mikuláš Kasarda

boli publikované v časopisoch a novinách: *Nový rod*, *Čas*, *Akademický východ*, *Hlas ľudu*, *Svojina*, *Východoslovenská pravda*, *Mladý život*, *Mladá tvorba*, *Matičné čítanie*, *Katolícke noviny*, *Slovenské pohľady*, *Literárny týždenník*, *Učiteľské noviny*, atď. Verše pre detských čitateľov boli uverejnené v časopise *Ohník a Zornička*.

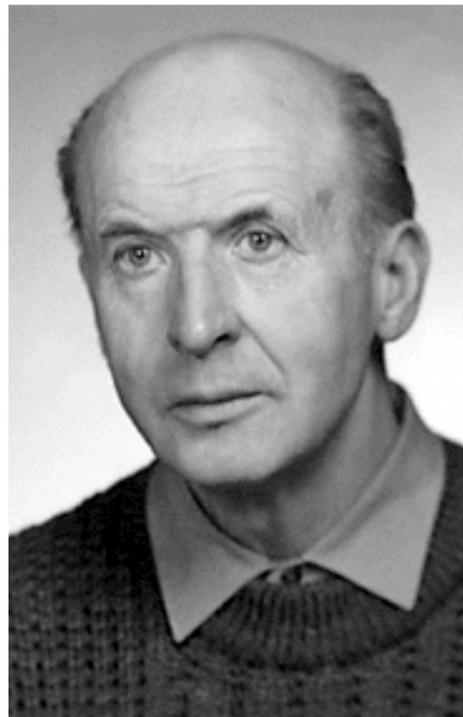
Na mladého Mikuláša Kasardu výrazne zapôsobila osobnosť jeho profesora a významného literárneho kritika Alexandra Matušku. Po maturite odišiel do Bratislavy, kde od roku 1945-46 študoval na Pedagogickej akadémii v Bratislave.

Nastúpil na Štátnu meštiansku školu v Trebišove ako učiteľ. V rokoch 1946 - 1950 študoval na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave a probáciu slovenský jazyk a literatúra - filozofia. Medzi jeho spolužiakov patrila aj Vojtech Mihálik (básnik, prekladateľ, publicista a politik) a Viliam Turčány (básnik, prekladateľ, vedecký pracovník). Potom nastúpil na vojenskú službu v Plzni. Po návrate do civilu pôsobil dva roky ako redaktor literárno-dramatického vysielania v Československom rozhlasu v Košiciach. V roku 1954 po otvorení strednej školy v Sečovciach pracoval ako stredoškolský profesor na SVŠ. V roku 1954 sa zosobášil s Margitou Matuchovou a mal s ňou dve deti. Prežil aj veľmi bolestné obdobie, keď mu zomrela dcéra Terézia. V rokoch 1960 - 1964 externe študoval nemecký jazyk a literatúra na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove. V roku 1969 prestúpil na vlastnú žiadosť na Gymnázium do Michaloviec. V roku 1988 odišiel do dôchodku. Ešte niekoľko rokov učil na Základnej škole v Rakovci nad Ondavou, neskôr na Spojenej škole - na gymnázium v Sečovciach. Žil skromne so svojou manželkou v Sečovciach až do svojej smrti.

Ako spisovateľa ho môžeme zaradiť k významným predstaviteľom poézie druhej polovice 20. storočia. Vo svojej tvorbe sa riadil Kristovými slovami: *Nepriehádzam tu na to, aby ma obsluhovali, ale aby som ja slúžil*. K vydaniu veršov v knižnej podobe ho vyzval aj básnik Pavol Horov. Tak vyšiel debut Mikuláša Kasardu *Širokými ulicami* (1953). K ďalším zbierkam poézie patria: *Kohútí spev* (1958), *Pre teba* (1963), *Krajinské dažde* (1982), *Cesta búrkou* (1985),

Zápočet (1990), *Podvečerné poľné cesty* (1995). Vyšli aj výbery z jeho básní: *Predletie* (1974), *Nížinný spev* (1985), *Cesta lúkami* (1985), *Život pokorný a prostý* (2006). Spolupracoval na vydaní *Duchovných piesní* (1999). Vydal knižku detských veršov *Lopta na oblohe* (1962). Prekladal z nemeckej literatúry z diela Johanna Wolfganga Goetheho a Friedricha Schillera, preložené básne vyšli v knižnej publikácii *Poézia života* (1960), z maďarskej literatúry (Endre Ady) a z českej poézie prebásnil vyše 200 básní Jana Neruda, ktoré vyšli v 3. zväzku výberu pod názvom *Básne* (1960). Viaceré preložené básne boli zaradené do antológie svetovej ľúbostnej poézie 19. storočia s názvom *Vino milencov* (1962).

Vo svojich dielach sa Mikuláš Kasarda s láskou a často vracal k rodnému kraju - Zemplínu, ku krásnej prírode, k pracujúcemu človeku, k roľníkovi, zreteľne sa k týmto témam vyjadruje napr. v básni *V takýto čas: V takýto čas, keď na júnových lúkach / sa sušia sená voňavé / a na ústa sa večerom spev nika / a belasejú hory v dialave, // na voze ležíš. Myšlienky ti bežia. / Ustaté telo voz ti uspáva, / pod kolesami usina*

zem svieža / i vánok na trávkach.

Po celý čas svojej tvorby inklinuje k používaniu tradičnej poetiky viazaného verša. Zostáva verný kresťanským etickým zásadám. Jeho poézia zasieva lásku a krásu do duše čitateľa.

Zaujímal sa aj o spoločenské problémy doby, v ktorej žil, príkladom je i báseň *Čakajúca: V sobotu čisto vyumýva dlážku, / otvára okná, kytku na stôl postaví. // Už koľký týždeň čaká svoju lásku / a nevie únavy. // Už koľké roky na stanicu chodí, / koľký sobotňajší podvečer... // Ak smädné ústa napijú sa vody, / pre srdce vždy voda netečie, // kým nevráti sa z bojov strašných milý, / kým nevráti sa z lesov šumiacích... // Tam na najvyšší strom ho obesili, / keď bola v siedmom mesiaci.*

Mikuláš Kasarda v básni *Zo životopisu o sebe* hovorí ako o malom básnikovi: *Ja malý básnik som. / Skromné sú moje verše na obrazy / jak plodmi skúpo obsypáný strom. / No cit v nich je, čo nezamrazí. No opak je pravdou. Jeho verše sú plné čistých a vrúcnych myšlienok citlivo vložených do básni. Sú vyjadrením jeho skromnosti, čo dokazuje duchovná a osobnostná veľkosť Mikuláša Kasardu ako básnika i človeka: Nepotrebujem na hrob mohyly / a verše moje slávu u publika. / Ak dali čo len kvapku posily / v tých časoch zlých, to stačí pre básnika.*

Za svoju tvorbu, pedagogickú prácu i pokorný život mu bolo počas jeho života udeľených niekoľko ocenení. V roku 2003 bola Mikulášovi Kasardovi udelená bronzová medaila - Zemplínčan roka, ktorú mu venovalo občianske združenie *Zemplínska spoločnosť* v Michalovciach. Pápež Benedikt XVI. vo februári 2011 pozdravil prostredníctvom apoštolského nuncia v SR Mons. Maria Giordanu slovenských umelcov pri príležitosti odovzdávania ocenení *Fra Angelica*. V kategórii slovesné umenie bol ocenený Mikuláš Kasarda. Je nositeľom Ceny mesta Sečovce *Pro Nobis* (Sečovce, 2011) a Ceny predsedu Košického samosprávneho kraja za celoživotné pôsobenie v slovenskej poetickej tvorbe (Košice, 2012).

Mikuláš Kasarda má príkladným spôsobom života s presvedčením, že: „Svätejšie ako láska je splniť povinnosť.“ Zostalo po ňom dielo plné posolstva lásky, dobra, krásy a morálnej čistoty.

INGRID LUKÁČOVÁ

Gorazd Zvonický - duchovný syn Jána Bosca a básnik

Gorazd Zvonický (vlastným menom Andrej Šandor SDB) bol jedným z prvých kňazov, ktorých som mal tú česť spoznať hneď po mojom príchode do Ríma v stredu 20. júla 1983. Od prvej chvíle sme sa stali priateľmi napriek viac ako generačnému vekovému rozdielu. Rád som chodil k nemu na svätú spoveď; vždy ma vedel povzbudiť. Jeho najvzácnejšia rada, ktorú do smrti nezabudnem, znela: „Janču, nič sa neboj. Nič si z toho nerob. Keď ťa chvália, zamysli sa nad sebou, lebo to často nie je úprimné, keď o tebe zle hovoria, pusti to druhým ušom von, a vedz, že blesky bijú do vysokých stromov, pozri sa na mňa, napríklad. Takej kosodrevine sa nikdy úder blesku neujde.“

Môžem povedať, že bol aj mojim prvým učiteľom taliančiny. Totiž okrem buon giorno (dobrý deň) a Sia lodato Gesù Cristo (Pochválený buď Ježiš Kristus) som po taliansky nevedel nič. Nevieť veru už od koho, ale až v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda, ktorý sa stal v Ríme mojim domovom, som dostal prvú Učebnicu taliančiny pre samoukov. „Keď toto prejdeš, urobíš všetky cvičenia, tak to sa Ti stane dobrým základom.“ A dodal: „Napíš si a nauč sa ako prvé základné modlitby (Padre nostro, Ave Maria a Gloria, Otče náš, Zdravas Mária a Sláva Otcu) a tu, vezmi si, čítaj po taliansky Nový zákon, to sú známe texty a tak taliančinu rýchle zvládneš.“ K tomu ešte prišla svätá omša v taliančine, ktorá bola pre verejnosť z okolia Ústavu každú nedeľu, a išlo to.

S otcom Andrejom sme samozrejme preberali okrem taliančiny aj históriu a politiku. Ako sa stal saleziánom, kňazom, ako ušiel cez hranice atď. Časť svojho života prežil v Argentíne a tak bol medzi slovenskou emigráciou na Západe známy nielen v Európe, ale aj na druhej strane Atlantiku.

Ako obyvateľ Slovenského ústavu som mal k dispozícii nielen všetky knihy, ktoré Ústav od svojho založenia v roku 1963 vydal (staršie boli v knižnici), ale aj časopis Slovenské hlasy z Ríma. Mal som tú česť ho aj vkladať do obálok, lepíť známky a dávať na ne adresy. A teraz príde na scénu môj priateľ Gorazd Zvonický: Na poslednej strane každého čísla bol jeho článok! Určite nebol a nie som sám, čo čítavam noviny a časopisy práve od posledných strán. V prípade Slovenských hlasov z Ríma (a dostával som ich ako seminarista i ako kňaz prakticky až do konca ich existencie) sme boli takí viacerí. Pri všetkých vzácných informáciách i ostatných článkoch, ktoré čitateľ v nich našiel, musím povedať, že články Gorazda Zvonického patrili medzi moje obľúbené.

Od Gorazda Zvonického som sa napríklad dozvedel, odkiaľ pochádza sovietska максима: TECHNICA BOLEŠAJA - KULTURY NET (technika skvelá, ale kultúra žiadna). Gorazdova esej Kultúry niet začína takto: „Cudzí komandír vošiel do bratislavskej veľkopredajne. Nabral, čo sa mu zažiadalo, a teraz chce platiť. Siahne za puzdro na vyzvedenie, a puzdra niet. Ktosi mu ho v stisku odrezal a nechal mu iba cez plece prevesené remienky. Vojenská mapa, zápisník a peniaze, všetko fuč! Vtedy konštatoval: Technika je tu väčšia, ale kultúry niet.“ A poučenie

Gorazda Zvonického? „Kto chce mať širší pojem o kultúre, nech konzultuje nejakú encyklopédiu... Aj v Ateistickom slovníku sa dočítate, že kultúra súvisí s náboženstvom, ba že od neho

GORAZD ZVONICKÝ

Odídem

Odídem. Nechám oleandre.

Dom potrebuje ozdobu.

*A pichliače?... Tie v hrubej handre
s obradom vložím do hrobu.*

*Odídem. Mňa sem prilákala
pozva viac slúžiť domovu.*

*Ležala na ňom ťažká skala,
prežíval dobu hromovú.*

Vtedy som horel ako vatra.

Teraz tliem ako pahreba.

V nej po iskre ktos' márne šmátra.

Odídem. Už ma netreba.

Odídem. Ostať nieto chuti.

Čosi sa mi tu spríkrilo.

*Bože, ak sa tu niečo zrúti,
daj, aby aj mňa prikrylo!*

Odídem. Nechám oleandre.

Dom potrebuje ozdobu.

*A pichliače?... Tie v hrubej handre
s obradom vložím do hrobu.*

Rím 1992

priam závisí. Teda komandír mal pravdu, ak svoj prípad domyslel do dôsledkov.“²

Nakoľko posledná Zvonického esej z tejto série mala názov Našiel som bodku, rozmýšľal som, či nebolo možné vydať tieto sice krátke, ale veľmi poučné úvahy, knižne. Núkala sa priam aj príležitost: 29. júna 1988 mal Gorazd Zvonický 75 rokov. U otca biskupa Pavla Hnilicu SJ, s ktorým som bol tiež blízky priateľ a spolupracovník, som našiel porozumenie a poprosil som ho, aby ku knihe napísal úvod.

„Eseje Gorazda Zvonického zozbierané v tejto knižke (Keď mlčať nie je zlato)...predstavujú však len zlomok bohatej literárnej tvorby tohto veľkého človeka, pretože Gorazd Zvonický je v prvom rade človek, kňaz, duchovný otec, kazateľ. Tí, ktorí ho osobne poznajú, mi určite dajú za pravdu. Ľudská veľkosť spočíva totiž v tom, nakoľko sme schopní potlačiť vlastné ja a koľko priestoru necháme Kristovi - pravému Bohu a pravému človekovi - aby žil v nás. V spojení s Pánom Ježišom, ktorému náš básnik podľa vzoru sv. Jána Bosca zasvätil svoj život, je i prameň jeho literárnej tvorby.

V týchto esejach čitateľ nachádza jednoduchým spôsobom vyjadrené hlboké myšlienky. Autor v nich nastavuje zrkadlo nielen dnešnej spoločnosti (zvlášť za železnou oponou), ale i každému z nás. Aktuálnosť a živosť Gorazdovho pera boli iste dôvodom, prečo mnohí čitatelia Hlasov z Ríma

ich čítali od poslednej strany. Vydáním tohto súboru chcem pripomenúť stálu platnosť a poučnosť myšlienok vyjadrených v týchto úvahách.

Knižka vychádza pri príležitosti sedemdesiatych piatich narodenín a štyridsiateho výročia kňazstva nášho drahého Gorazda, ktoré oslávi 29. júna tohto roku. Do ďalších rokov života nášmu jubilantovi prajeme hojnosť Božieho požehnanja a tvorivých síl.

Ad multos annos!

† Pavol Hnilica SJ

Rím, 25. marca 1988, Slávnosť Zvestovania Pána“ 3

Moje priateľstvo z Gorazdom Zvonickým bolo ozaj veľké a úprimné a bola pre mňa veľká česť, že na mojej prvej svätej omši 21. júna 1987 v kaplnke Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda stál po mojej pravici a viedol ma. Bol mojim manuoduktorom.

Don Gorazd prijal aj moje pozvanie byť primičným kazateľom v Kostole sv. Štefana v Mníchove, kde ma pozval don Anton Hlinka, SDB. Svätá omša sa odiaľ vysielala každú nedeľu na vlnách rozhlasu Slobodná Európa. Bolo to v nedeľu 5. júla 1987 a popoludní v ten istý deň don Gorazd kázal aj na mojej prvej svätej omši v nemčine vo Farnosti sv. Brata Klauza vo Waldperlachu na predmestí Mníchova. Myslím, že odtiaľ išiel do Mannheimu, kde chodieval v lete zastupovať spolubrata a priateľa dona Cyrila Búrana, SDB, ktorý tam bol slovenským misionárom. Stretli sme sa aj tam. Z Ríma do Nemecka chodieval zásadne vlakom. Vysvetlil mi preto: „Vieš, z lietadla nič nevidíš, viacej zaplatíš, a cestuješ kratšie. Z vlaku, pokiaľ nejdeš v noci, vidíš krajinu, stojí to menej, a dlhšie sa vieže.“

Po Novembri 1989 don Gorazd navštívil konečne aj rodné Slovensko, Močarany, Michalovec, Šaštín i Bratislavu. Mal som tú česť byť na slávnostnej svätej omši, ktorú don Gorazd celebraval v Petržalke, v Kostole Povýšenia Svätého Kríža, na Turíčny pondelok 8. júna 1992.

Po návrate do Talianska mi vtedy 27. augusta napísal: „Srdečný a nefalšovaný pozdrav v Pánovi, ktorý je pravda a svetlo. Želám Ti z celého srdca veľa úspechov v Tvojej bohumilnej práci, v službe Bohu a národu.

V obálke nájdeš bankovku (20 USD). Je to predplatné na Katolíckej noviny, 5 ktoré by som si želal na novej adrese: Via San Lorenzo 12, 00010 Lanuvio (Roma). Telefón mám 06/9375009. Vieš, tam budem viac odrezaný od slovenského prostredia, s ktorým nechcem oslabiť svoje vzťahy. Neskôr pošlem viac, nateraz iba toľko. Ak sa Ti ujde zlomok času, môžeš mi dať nakrátko vedieť, čo som dlžný na rok, na dva, atď. Dokiaľ ma tu Pán ešte udrží.

V Lanuviu je noviciát, kde sa budem venovať mládeži, už takej zrelejšej, od osemdesiateho do dvadsiateho roku. A bude ich dvadsaťpäť. Nateraz v letnej horúčave sa balím a pálim zbytočnosti, lebo človek potrebuje mať ľahké „krídla“....

Už som dostal toľko všelijakých správ o mojom pobyte na Slovensku. Ale sú to samé chvály. Pravda, tie potešia. Ale ak máš aj niečo nepriaznivé, napíš mi úprimne: nepriaznivé správy človeka poučia, a to je veľmi dôležité. Teda: po ôsmom septembri už budem na novej adrese. Zaznač si ju.

Janičko drahý, objímam a bozkávam. Tvoj oddaný Andrej“

Do listu mi priložil aj báseň, ktovie, či nebola posledná z jeho pera i z básnického, šľachtného a kňazského srdca.

JÁN KOŠIAR
magistrálny kaplán
Zvrchovaného rádu
Maltézskych rytierov

(Pokračovanie z 1. strany)

V roku 1982 sa Dusík rozhodol žiť naplno svoj kresťanský a umelecký ideál a emigrovať aj s rodinou do Talianska, kolísky umenia a kresťanstva prežiarenej svetlom mediteránneho slnka. Onedlho sa usadil vo Florencii, kde dodnes umelecky tvorí a formuje mladé generácie umelcov z rôznych krajín sveta. Vtedajší komunistickí mocipáni na Slovensku síce mohli nechať zatrieť jeho monumentálne maľby v boľerázskom chráme a v kostole sv. Heleny v Trnave a stiahnuť z predaja jeho autobiografickú literárnu črtu Boleráz, Boleráz, nemohli však zabrániť tomu, aby sa Dusík stal v slobodnom svete poslom skutočného kresťanského a slovenského Slovenska. V literárnej tvorbe, kde sa očami

Hlahol zvonov

viery a lásky zamýšľal nad charakterovými črtami a osudmi slovenského národa, ako napríklad v stati Slováci - veľkí ľudia a malý národ, ktorú uverejnila revue Most, alebo ako znalec turínskeho plátna nad obrazom Božím v stati Jediné plátno Pravého Majstra, za ktorú získal viacero medzinárodných ocenení. Predovšetkým však v tvorbe výtvarnej, kde sa mohol naplno prejavíť jeho génius tak v komornej tvorbe grafickej, exlibristickej a ilustračnej, ako v monumentálnej praveže sakrálnej maľbe.

Vďaka neobyčajnej láske k slovu a k človeku zostal Dusík aj v exile verný ilustračnej tvorbe a výtvarne skrásľil dve stovky knížiek. Za všetky spomeniem iba dve charakteristické: Jediného sprievodcu po Benátkach pre deti Venezia, ktorý vyšiel v priekopníckej edícii Giramondo vydavateľstva pre mládež BohemPress, v ktorej nám Dusík dáva do daru snívajúce mesto na Lagúne, zahalené do typickej benátskej záhadnej hmlý, sotva vnímateľné, odhaliteľné skôr srdcom ako rozoznateľné okom. Jeho ilustrácie oživujú magickú atmosféru krásneho a tajuplného mesta, v ktorom nejestvujú autá a cesty sú kanály v Lagúne, odhaľujú tajomstvá, tradície a kuriozity okolo typických benátskych postavičiek baute a paline a starobylých umeleckých remesiel. A spomeniem Dusíkovu ilustráciu diela „svätca slovenskej poézie“, ako ho nazval Karol Strmeň, básnika slovenskej katolíckej moderny, katolíckeho kňaza Janka Silana, ktorému umelecky skrásľil výber z celoživotnej tvorby Medzidobie, básne, vyjadrujúce samotu, strach, bolesť, túžiacu po ľudskom teple.

Z množstva samostatných či vyššie deväťdesiatich skupinových výstav, na ktorých Dusík prezentoval svoje dielo, treba uviesť opäť aspoň dve: samostatnú výstavu, ktorú zorganizovalo mesto Rím a Vatikán v Múzeu talianskeho národného obrodzenia v roku 2000, na ktorej Dusík Mestu i Svetu, urbi et orbi, predstavil monumentálne diela zo svojej tvorby, inšpirované praveže náboženským zážitkom hľadajúceho, putujúceho a kontemplujúceho človeka, evanjeliovým poslanstvom a biblickými výjavmi, od Noemovej archy cez Olivovú záhradu, ukrižovanie, zmŕtvychvstanie a nanebovstúpenie až po apokalypsu.

V roku 2002 sa Dusík podieľal na kolektívnej výstave inštalovanej v historickej sieni v krídle Karola Veľkeho na Svätopeterskom námestí Človek a jeho náboženská dimenzia v Európe. Podujatie, ktoré otvoril zástupca Talianskej biskupskej konferencie Mons. Attilio Nicora a spoluorganizovali výtvarné akadémie z celej Európy a Federácia európskych katolíckych uni-

verzít a na ktorého zrode sa zásadným spôsobom podieľal aj vtedajší veľvyslanec Slovenskej republiky pri Svätej stolici Marián Servátka, bola súčasťou reťaze angažovaných podujatí, usilujúcich sa o zakotvenie kresťanského náboženského dedičstva v rodiacej sa európskej ústave. Dusíkovo poslanstvo na výstave bolo varovným výkrikom: Cirkve zostáva otvorená pre všetkých, ale bude Noemova archa otvorená aj vo chvíli Posledného súdu?

Dnes sme sa zišli v historickom Primaciálnom paláci, v ktorom kedysi pôsobil iný veľký slovenský duch, bernolákovec a knieža Katolíckej cirkvi Alexander Rudnay, aby sme otvorili ďalšiu výstavu Dusíkových diel, Hlahol zvonov. Majster pera a štetca v nej predstavuje vrcholy svojho diela, ktoré prezrádzajú náboženskú

inšpiráciu nie iba samotnými námetmi, ale predovšetkým jasným ukotvením na základných pilieroch kresťanskej viery a špecifickej slovenskej, v kresťanskom náboženstve zakorenenej duchovnosti. Myšlienkovým východiskom expozície je 1150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, teda k našim slovenským praotcom a pramateriam. Dusík, ktorého obrazy našich vierozvestcov visia v pápežovej osobnej obrazovej zbierke a ktorého svätý Gorazd je zase súčasťou zbierok Trnavskej arcidiecézy, však nechápe cyrilometodské jubileum ako povrchný, vonkajší motív, ale ako východisko pre sprostredkovanie cyrilometodských hodnôt a istôt.

V prvom rade viery v Boha, ktorú priniesli, evanjeliového poslanstva nádeje a lásky, ktoré vteli do slovenskej kultúry. Božieho slova, ktoré stálo na počiatku slovenskej kultúry a literatúry, v podobe Konštantínovho prekladu Proglasu, úvodu do Evanjelia sv. Jána: „Na počiatku bolo Slovo, a to Slovo bolo u Boha, a to Slovo bolo Boh.“ Účty k Matke Božej, v podobe Sedembolestnej, Bohorodičky či v iných podobách, ale vždy tej istej Matky, ku ktorej sa slovenský človek po stáročia utiekal ako k obrazu svojej bolesti, ktoré ho ťažili, ako k obrazu materstva, ktoré si tak veľmi ctil, ako k ochrankyni a sprostredkovateľke, ako ju našim predkom podľa byzantských vzorov priniesli a priblížili svätí Cyril a Metod.

Účty k Božiemu daru vlastného jazyka a písaného slova, ktoré s toľkou úctou chránili a zveľaďovali sv. Cyril a Metod a ktoré boli vždy svojivom spájajúcim všetkých Slovákov poza hranice konfesiónálnych či politických rozdielností, hodnotou, za ktorú sa bojovalo i umieralo.

Účty k človeku, ktorého Boh stvoril na svoj obraz, k Božiemu daru vlastného národa i k ľudstvu vôbec.

Všetky tieto hodnoty sú dnes životne ohrozené. Pre nás Slovákov je táto hrozba azda väčšia, než pre iných, pretože naša historická sila nespočívala v politickej moci, alebo - vyjadrené Dusíkovými slovami - „v dlhom rade významných panovníkov, ktorí hnali svoj ľud do vražedných vojen a krvou svojich bratov písali do svojich kroník slová prázdnej chvály o vlastnej veľkosti“, ale v našom kresťanskom cyrilometodskom dedičstve, ktoré nás robí veľkými napriek slabosti, ale bez ktorého nebudeme ničím. Nech nás hlahol zvonov kresťanských kostolov, ktoré u nás vyzvávajú od deviateho storočia, sprevádza aj na ceste do konečnej rodnej dediny, do „záhrad večnosti“, ako Dusík nazval Božie kráľovstvo.

EMÍLIA HRABOVEC

(Pokračovanie z 5. strany)

11. mája 1945

Dnes znova nadporučík W. Craig. Vzal štátne i súkromné autá 6 a 173. Eržike vypadli slzy, keď posledný raz videla „šestku“. Odpoľudnia okolo tretej prišli traja z Mondsee. Práve som čítal Galilea Galileiho. Rýchle adresy amerických Slovákov. O 16. hod. z Mondsee do susednej obce, späť o 19. hod. definitívny odchod. 2 kufre, ruksak, aktovka. Deti vydesené, Martuška na verande plače usedavo. Eržika sa premáha. Martuška s Darinkou pri bráne posledný pozdrav.

11. mája 1945

(Poznámky pre denník)

Po dvoch návštevách amerického plukovníka Craiga, ktorý sa prisľúbil na predvečer Martiných narodenín, prišli z Mondsee od mešťanosti, aby som išiel k nemu. Od mešťanosti na veliteľstvo americké, odtiaľ naspäť k rodine a večer o 19. hod. do St. Georgenu. Nezabudnem, ako usedave plakala Martuška a ako to chcela napraviť - s Darinkou odbehli, aby pri bráne ešte raz ma pozdravili.

12. mája 1945

Prenocovali sme v St. Georgene, mešťanosta našiel súkromný byt. Dlhú sme čakali, až sme sa už chceli vrátiť do St. Lorenzu. Nakoniec predsa prišiel prisľúbený americký voz a odišli sme najprv do Attersee a potom do Vöcklabrucku. Tu na veliteľstve rozhovor s americkým Slovákom - dôstojníkom Vilimekom (od Myjavu). Pred večerom do tábora, kde mohlo byť desať i viac tisíc ľudí, vojakov, civilov, len tak pod holým nebom a boli tuhé mrazy. Asi o hodinu prišiel Vilimek a zaviedol nás na vlak. Cestou sa ma pýtal, kde je Hlinka. Povedal som, mŕtvy. Nevedel to. Vlak bol plný generálmi a štábnymi dôstojníkmi.

12. mája 1945

Dnes Martuškinu narodeniny. V noci sme spali v St. Georgene. Kostol. Na ceste Maďari. Do Attersee, Vöcklabruck. Vilimek: Kde je Hlinka. (Na stanici, pri zajateckom tábore, kde sme boli asi hodinu). Na veliteľstve rozhovor, obed, v hotelovej izbe čakali do 4. hodiny.

13. mája 1945

O polnoci vlakom na Salzburg. Ráno smer na Braunau. Večer príchod do Mauerkirchen. V tábore asi 15 000 ľudí. Maďarská stráž. Nočný spev. Scéna so zemiakmi. Je nedeľa.

13. mája 1945

Večer boli sme v Mauerkirchene. Tam mohlo byť 20 - 25 000 ľudí v tábore, ktorý strážili maďarskí žandári.

14. mája 1945

Napoludnie odchod Landshut, Regensburg, Nürnberg do Bambergu. Scéna pri zastávke olovrantovej. Ubytovanie v podkroví - šiesti. Oddelili Losterfera od mňa. Tu je i Kaltenbrunner. Tu i maďarské, grécke a estónske vlady.

14. mája 1945

Na poludnie autobusom cez Norimberg do Bambergu. Tu štyri dni. Nie výsluch, ale akýsi ležerný diškurz to bol, čo mal so mnou jeden americký dôstojník. Pýtal sa ma, aký mám názor na Petaina a Lavala. - Či nepovažujem Petaina za zradcu, odpovedal som, že ho považujem za francúzskeho vlastenca, ktorý chcel zachrániť, čo iní pokazili. Američan: Ako ste mohli dúfať, že taký malý štát ako vy, sa udrží? Ja: Každý, aj najmenší národ, má právo na vlastný štát. Iná je potom otázka v akom spojenectve alebo zväzku štátov hľadá podmienky preň najvýhodnejšieho života. - Prečo ste nezostali neutrálni? - Na území, kde Slovensko leží, to nebolo a nebude možné. Boli by sme roztrhaní a obsadení alebo Maďarmi a Poliakmi, alebo i Nemcami. Potom hovoril, že Švajčiarsko a Fínsko, atď. - To je iné. Majú bohatstvá, ale Slovensko je chudobné a príliš malé, nemôže byť štátom. Československo áno. A udrží sa bez podpory niektorej veľmoci? Nie. Nuž, náš prípad bol ten istý, lenže slovenský národ existuje a československý nie. Môže byť český štát i slovenský a tieto dva môžu byť spojené, ale nebude zdravé, keď to bude jeden štát. Dôkaz: 20 rokov! - Ste proti Československu? - Som za slovenský štát.

Na druhý deň (nočný odchod) vzali nás do Freisingu. V Bambergu i tu stretali sme sa, alebo spoločne sme bývali i takito ľudia: litovský ministerský predseda, maďarskí ministri (Vajna, Szasz), jeden anglický hlásateľ, rumunskí, srbskí, grécki, atď. vyslanci, generáli a potom celkom drobní ľudia zo všetkých európskych národov.

15. mája 1945

Sme v Bambergu v budove nejakého finančného riaditeľstva... Zhromažďujú tu ministrov, generálov, drobných i väčších. Neistota.

16. mája 1945

Rozhovor dvoch Čechov pod oknom. Jeden bolševik proti Američanom, druhý za Američanov proti bolševikom.

18. mája 1945

V noci zobrali nás cez Ingolstadt do Freisingu. I Bamberg i Freising chýrne staré biskup-

Očakávania... s nádejou

ské sídla. V kasárni - pôvodne. Asi 80. Nasledujúce dni stále viac. Milí černosi.

20. mája 1945

Prišli ostatní slovenskí ministri. V šere na chodbe prvého zbadám Medrického, potom Kočiša, Pružinského a Tisa. Trochu unavení, prišli autom (vlastným) z Vöcklabrucku.

21. mája 1945

Prišli do Freisingu: Štefan Tiso, Medrický, Pružinský, Kočiš z Vöcklabrucku. Strážili nás černosi stále sa smejúci, dobrosrdeční.

NATTERBERG PRI DEGGENDORFE

24. mája 1945

Včera o 16. hod. sme prišli asi 40 - 50 z Freisingu do Natterbergu (pri Deggenedorfe). Veľký lágér - asi tisíc ľudí. Proces prechodu do tábora. Veci, ktoré mi zostali: Biblia, bielizeň, boty. Lenže, keď kufra a ruksaku niet... Všetko mám rozhádzané. Človek je smiešny vo svojej úbohosti. Zajtra už budeme mať posteľ v baraku č. 18 v izbe č. 4., kde sme spolu asi 44, tam i Losterfer, Waldek, Jeserich, Wadlinger, Marx je Stubenältester, Fera z Hamburgu, Schleier - vylanec z Paríža, Neuburg - zástupca Henleina.

30. mája 1945

Od novoprichádzajúcich správy: 21. mája akési senzáčne udalosti mali byť v Prahe. Slováci vraj dostanú samostatnosť v rámci ČSR, ktorá sa zriekla „Zakarpatskej Ukrajiny“. Moravec spáchal samovraždu. I Hitler i Himmler, Göbbels atď. samovraždy. To je najľahšie: utiecť a zúfať si - a čo tí, ktorých viedli? Tí „menší“ Nemci na našej izbe takto hovoria: „Ako mohli ešte 19. apríla tak rečniť, že som syna vyhresil, keď neveril. Čo ja teraz pred svojimi deťmi?“ Sú rozzúrení. Každý nadáva na SS a na Himmlera. Vraj mnichovský rozhlas hlásil moje zajatie.

5. júna 1945

Noví: v Kremmünsteri všetci zaistení majú ísť do Vöcklabrucku. Moja bola vo Vöcklabrucku 21. mája za mnou. V Kremmünsteri bola 25. mája na colonelovo odporúčanie. Murín bicyklom za prezidentom.

8. júna 1945

Máme tu verejný rozhlas - ale i od novoprichodiacich dostávame správy, kde tu i noviny, a tak sa komunikuje, čo sa asi stalo. Vraj 30. mája Moskva hlásila zatknutie J. Stana a žiadala prisne potrestanie Tisa, Tuku atď. Z ČSR do Nemecka išiel Dr. Ečer, člen komisie pre vojnové zločiny. Moskva a Londýn vraj v rozhlase proti sebe. Viedenská vláda ešte neuznaná.

10. júna 1945

Dozvedel som sa od nových, že v rozhlase bol čítaný článok Dr. Ivana Déreera. Teda žije.

Píše toto: „Dnes už niet sporu, či je slovenský národ. Vláda v Košiciach vyhlásila rovnocennosť dvoch národov. Dnes na Slovensko sa už ináč pozerá, ako predtým. Slovensko pod takzvanou slovenskou vládou nadobudlo takého hospodárskeho významu, dosiahlo takú aktivitu, akej sa netešil ani jeden neutrálny štát“. Keď to Dérer píše, ktorý ináč i v najtuhších bojoch, aj keď sa pohl k najostrejšiemu výrazu proti nám, vedel zostať spravodlivosť hľadajúcim človekom, to niečo zaväzuje, lebo on bol dôsledným hlásateľom československej národnej jednoty a toho, že Slovensko je neschopné ani autonómne žiť. 2. júna v Prahe vyjednávali Lettrich, Chorváth, Husák, Novomeský. I tu som z rozhlasu počul, že Slovensko bude mať svoju vládu, svoj zákonodarný snem, teda bude tak samostatné, ako vraj po 14. marci. Keď tak, môžeme byť aspoň čiastočne spokojní. Pred našim 6. októbrom a 14. marcom ani za národ nás Beneš, atď. nechceli uznať.

16. júna 1945

Dozvedel som sa, že prezident a jeho dvaja tajomníci boli zajatí. Aj The Stars and Stripes píše v senzáčnom riporte o zajatí. Hlásil to i luxemburský rozhlas 9. júna. Vraj Bratislava dnes začne vysielat', hovoria noví. Maďari prichádzajú sem stále. Už je ich tu asi 20 - 25.

20. júna 1945

Podľa správ v Bratislave predseda Národného výboru je Dr. Anton Vašek - zaiste úradník z ministerstva vnútra - a zástupca farár Pozdech. Z Berlína a či Mnichova rozhlas minule: Beneš dal vyhlásenie, že Slovensko bude samostatné, bude mať neodvislú vládu a snem. Myslím, bez ochrany veľmocenskej by sa to nebolo dosiahlo. Teda to isté, čo my, lenže...

25. - 26. júna 1945

Niektoré dni sú tu priam vzrušujúce, hoci odrezaní od sveta mohli by sme umierať od väzenskej nudy. Ale sú tu prudké hádky medzi Nemcami. Už nie sú, ako pred mesiacom. Začínajú si pochvalovať bolševikov, sú presvedčene za bolševikov práve tí najserióznejší.

Vtipy v daždi. Trpké dni. Poučení, prečo je v každom náboženstve základná modlitba: „Chlieb náš vezdajší... Hlavné, tuho sa zahrúžiť do hocakej práce, aby únava, prípadne slabosť bola väčšia než myšlienky.

27. - 28. júna 1945

Včera deň zo všetkých najkrajší. Správy o Slovensku od novoprišlých: Novomeský je poverenik pre školstvo. Skutočne je slovenská vláda! Akákoľvek, ale základ je zachovaný - a ten bol daný nami. Môžeme trpieť, ale vedomie, že sme nepracovali márne, dá nám sily vydržať všetko. Mal som zaujímavý sen: Bol som doma. Od 3. hodiny v záhrade cudzie dieťa, len potom moje deti a ženu som videl. Radosť - ale správa, že musia i ony do tábora. Z jednej krajnosti do druhej. - Daždívne počasie.

30. júna 1945

V Bratislave je vraj národný súd. Istok s gardistami bol zajatý. Vylúčený zo zväzu novinárov podľa rozhlasu. Stano, Sivák, Lednár, Körper, J. Hollý, Dr. K. Klinovský, Drobný, Danihelovci, Starinský, Beňuška súdení. Stále chladno a dažď. Včera bolo Petra a Pavla. Myslí na Meder, na brata, na deti. Radia mi tu známi, aby som rodinu na nejakú dedinu dal. Len čo, keď ani chýru, či sú ešte v Rakúsku alebo už v Československu. Radia adresu..., kde by deti mali mlieko atď. Alebo v Bavorsku... Je to Losterferov známý zo Slovenska.

2. júla 1945

Nedeľa. Táborek je zvedavý, či príde kňaz. Omše tu bývaly odpoľudnia po apeli - teda vlastne večer. Minule kňaza, keď odchádzal ztvorili, nevie sa prečo.

Tento týždeň jeden novoprišlý sa obesil. Jeden maďarský statkárik je zúfalý, že ho pre mono-

kel napadol akýsi Nemec. „Zrazím ti ho, ty sviňa, pre také monoklové svine sme tu“. Vysvetľoval, že musí si zúfať, lebo mu vzali okuliare a klobúk a on bol na hlavu ranený. Ukázal som na slepca vedľa, ktorý nezúfa. „Keď ja som usporiadal koncert pre slepcov“. Aj on by radšej dal koncert, len keby videl a bol statkárom, ale hlavné: nezúfať a nehľadať klobúk, aby nepochodil ako nemecký finančný prezident, ktorému vzali boty a chcel ich. Ľudia sa tu udávajú, najobávanejší sú bývalí kápovia z nemeckých koncentračných táborov - boxeri a pod. a tí sú tu ako ryba vo vode. Najlepší si môžu zajať, zafajčiť, šaty vedú si „zorganizovať“. Popri drôte ide americká stráž. Veselí chlapi, usmievajú sa. My, zamyslení ich sprevádzame pohľadom. Celý tábor myslí, čo bude a či bude obed a večera, lebo vraj v kuchyni už ničoho. A ja si zase myslím, všetko sa dá, keď človek vie byť sám so sebou a vie sa modliť a vie zmysel života i zdánlivo nezmyselného hladu. V Pisme čítam (Ján 9. 2 - 3): „A jeho učeníci spýtali sa ho: Učiteľ, kto zhršil, tento a či jeho rodičia, že sa narodil slepý? Ježiš odpovedal: Ani tento nezhršil, ani jeho rodičia, ale aby sa zjavili na ňom skutky Božie“. Nepravinili sa naše deti a ženy a státisíce našich, ani mnohí z nás. Ale - musí to byť, „aby sa zjavili na nás skutky Božie“ - aby človek azda cez vyhnanstvo dostal sa domov, kde po utrpení vyrovanie so susedmi a usporiadané Slovensko bude časom tým skutkom Božím azda už i pre nás, pre naše deti, ale isto pre budúce. Lebo nestačí sloboda, samostatnosť - s ochranou alebo bez. Sú veci, ktoré národ a štát musí si vykúpiť, aby bol vyrovaný.

Zjavili sa nové plagáty v tábore o koncentračných táboroch nemeckých: mŕtvol. Vraj odpoved' na „Hunger“. Nové transporty internantov neboli prijaté.

Nedeľa večer, kňaz neprišiel, zajtra tri mesiace!

Rozhovory o budúcich plánoch, z minulých poučení. Musia byť európske spojené zväzy a vo zväzoch federované štáty: Slovensko spolu s Čechmi, ale i Rakúskom, Chorvátskom a Maďarskom - tri-štyri republiky s jednou hlavou, s ústredným parlamentom a spoločným ministerstvom dopravy, financií a zahraničia. Poľsko spolu s baltickými štátmi a Ukrajinou, prípadne Rumunskom. Nemecko so západnými pobrežnými - Nórsko, Švédsko a Fínsko, Francúzsko, Španielsko, Švajčiarsko a Taliansko a balkánsky zväz. A všetky tieto zväzy spojené. Rusko osobitne s ázijským a Anglicko so svojím impériom je silné.

Ináč Európe koniec. Aj tak Boh vie - vraj hovoria zúfalí Nemci, vedúci, ktorí sú stále silnejšie naladení pre bolševizmus, budú azda ešte bolševickejší ako Rusi, „v ruských táboroch je lepšie zaobchádzanie, nebili nás, nehľadovali sme, nepošpinili a nedourážali nás, kým - Stalin nechce rozdeliť Nemecko. A vlastne on by mal viac príčin na pomstu, veď Amerike sme my nič neurobili. Nám všetky mestá, 2 - 3 milióny mŕtvych z bombardovania! Sme i my proti tomu, čo Himmler robil, ale sme to prekaziti nevedeli, no dnes nám bývalí kaceteristi hovoria, že oni tak nehľadovali, ako teraz, atď.“. Ja im vysvetľujem - s Ruskom ísť znamená to a to. Ktorí sú v ruských táboroch, asi tak sa žalujú a ľutujú, že nie sú na území obsadenom Američanmi. Treba chápať, že tu ide o všeeurópsku tragédiu.

Dnes z novin, že Stalina čakali... Kedysi Alexander III., keď „prišla Európa do Petrohradu“ a išiel sa stretnúť s európskymi panovníkmi, zastavil sa na moste a chytil ryby na Neve. Keď hlásili, že ho panovníci Európy už netrepežlivo čakajú, odpovedal: „Keď ruský cár chytá ryby, Európa musí čakať“.

Dnes znova sme pochopili, čo je chlieb. Pekný deň.

Večer búrka, krátka, ale tuhá.

Včera jeden bochník pre 18 ľudí, dnes jeden pre osem.

Jeden generál mi hovorí: „30, možno viac zaúch a úderov som dostal, druhému z pásu čižmy rozrezali, aby ho vyzuli - takto nás Rusi neuponížili. Kedykoľvek radšej k Rusom, ako k Američanom. Čo sme tu, v 80 percentách k Rusom by sme išli v tejto chvíli“.

Zaujímavý vývoj. Duše sa menia i koža sa mení.

5. júla 1945

Dnes výročie nášho sobáša. Myslím vďačne na ženu a deti. Údajne 5. alebo 6. júla bude ro-

dina vo Vilshofene, ako to počúvam od práve prišlých nových väzňov. Vo Vilshofene má byť nejaký tábor pre Maďarov, ktorých je tam mnoho. I vo Vöcklabrucku má byť tábor. Tam musia byť Slováci a z ČSR. Prišiel vraj Dr. Bruckner, ktorý je v Riede, lebo i v Aurolzmünstri je mnoho slovenských rodín. Pred tromi dňami bol jeden z prišlých s mojou ženou, ale len minútu vo Vöcklabrucku.

V tábore tragikomické scény pre špačky. Radosť z „organizovať a nastúpiť“ ešte nevymizla z Nemcov, i keď sú len 7 - 8, nastúpia pri rozdeľovaní cigariet alebo obedových lístkov. Podarené, keď jeden povie z fachu svojho niečo a druhý pravý opak toho, ako napríklad W. a F., ktorých som počúval 29. v izbe. Veľmi napínavo vykládali o tom, ako sa z ktorej zeliny robia cigarety.

Maďari - jedna časť - podali si pred pár dňami žiadosť, aby ich ako nepolitických prv vyhodili (gen. Finta, atď.). Ostatní, politickí, sa nahnevali. Bolo by podarené, keby tí politickí prv išli ďalej. Od dneska zase pekné časy. Všetci perú a sušia.

10. júla 1945

Zaujímavé debaty: Či by sa bol Hitler udržal, keby hneď na začiatku nebol jeho režim uznaný. Keď rokovali s ním v Mníchove a dostal akoby voľnú ruku pre strednú Európu, čo mali malé národy robiť? Museli nasledovať veľké. Reči o nejakom Faulhaberovom prejave.

Hácha vraj zomrel. 1. - 2. júla Hierla vzali. 6. júla prášlo.

12. júla 1945

Noví hovoria, že v Prahe 5. júla založili zväz československých politických väzňov a že v Bratislave bol všeslovenský zjazd, kde prečítal Nosek poslanstvo československej vlády o zákonodarnom sneme, slovenskej vláde, o ústave, atď. V Bayerisch Tagu a Regensburgische Post bolo, že Tiso a Mach boli vydaní do ČSR.

Scény pri drôte. - Vynálezy tabakové. - Kurzy angličtiny, ruštiny, atď.

Nemci sa rozčuľovali, že bolševici tak vychytili všeslovenskú myšlienku, veď boli proti ešte pred 7 - 8 rokmi aj na Slovensku. Rozčuľovanie, keď vidia kolóny na ceste. To vraj Nemci z Čiech. I Maďari vraj musia z ČSR. Je to poučné. V pohýbaných časoch snáď sa odstránia prekážky dobrého susedstva na seba odkázaných národov, hoci to vystaňovanie sa ináč iným vytyka. Tu si uvedomujem správnosť toho, čo sme v Nitre v roku 1943 rečnili: Bez pomoci veľmocenskej ani malý štát, ani zväz malých štátov utvoriť a udržať sa nemôže. Slovensko špeciálne ani pred jedným zo svojich troch pomerne veľkých susedov by sa neudržalo ako samostatná jednotka v akomkoľvek rámci, keby aspoň jedna veľmoc nedržala nad ním ochranu. Predtým to bolo Nemecko - teraz sa

schvaľuje, že tú ochranu poskytuje Rusko. Zaujímavé sťahovanie sa v noci z jedného baraku do druhého 10. júla. Takto lepšie.

16. júla 1945

Z okna vidíme cestu: Praha - Plzeň - Deggendorf - Mníchov a Pasov, Deggendorf, Rezno. Lietajú autá, za nimi krásne zapadajúce slnko. Vidím práve kňaza odchá

dzať - ide pešky, slobodne. Ako mu závidíme, ale zato človek i tu môže byť spokojný. Všetko závisí od toho, ako vie byť sám medzi tisícami, vznešene stratený a ako sa vie modliť a ja hlboko cítim najmä to, či má čistý pomer k žene, k deťom.

19. júla 1945

Slovákovi zatvorenému práve v tomto kraji poučné rozjímať: Pred 1100 rokmi od Regensburgu, Passau, Salzburgu - prišli prví kňazi s kresťanskou kultúrou na Slovensko.

Pribina sem kdesi sa utiekal, keď bol vyhnaný. Ináč treba byť nemilosrdne spravodlivý. My oslavujeme Svätopluka, ale on práve tak bojoval v službe Nemcov proti svojmu rodu, ako potom i proti Nemcom. Podporoval nemeckých kňazov proti Metodejovi, po smrti Metodeja roku 885 vyhnal slovenských kňazov a všetko zveril Wichingovi a jeho ľudom - a za to spomíname Svätopluka ako reprezentatívnu postavu

protinemeckého boja. Roku 895 od Veľkej Moravy prví sa odtrhli Česi dobrovoľne sa dajúc pod nemeckú korunu. A teraz sa bije do nás, že sme boli s Nemcami. A za to tu sedím. Správne napísal Hrušovský: „Slováci budovali svoj život z vlastných kultúrnych mravných a hmotných síl, a preto vedeli i súčasne myšlienkové prúdy prispôbovať svojim záujmom a svojim národným potrebám podľa vývinu pomerov v Uhorsku“. To je v kapitole Počiatok slovenského politického hnutia na strane 252 a ja si to zapisujem po páde Nemecka, keď Slovensko má svoju vládu z podpory ruskej - azda i proti vôli Prahy, ale na základe, ktorý sme aj my pomohli znovu položiť. Pripomínam si program Benešovej vlády z rokov 1940 - 1941! Niet 6 rokov samostatnosti - niet dnešného významu Slovenska. Ale: keby Slovensko len od Prahy záviselo, keby Československo bolo úplne nezávislé od Moskvy napríklad - ináč by bola situácia štátu.

Takto má svoj veľký význam to, čo vycítiť z článku The Stars and Stripes (5. júla, 2. strana) od Byrneho. Možno prídu ešte tvrdšie dni, ale časom i zdánlivo nezmyselné veľké bolesti a malé každodenné pichliace - azda ešte nepotrebné než vznesené utrpenie - časom dostanú svoj zmysel. Časom pochopil som, prečo som sa jedného dňa bez prípravy - idúc do úradu dostal

až do ... alebo pre poznámku „to nie je pravda“ na tribúnu.

20. júla 1945

Lostorfer dnes ráno predvolaný k výsluchu. Konečne. Spomínam si na scénu tu pri okne 10. júla, ako sme prorokovali: niečo bude. I zo zatmenia sme asi pred 2 týždňami prorokovali. Ťažko je odtiaľto vidieť: otca tu za drôtom, na pár krokov kukuričná roľa, tam žena a deti - ... to rozrieši. Dnes sami Nemci k výsluchu. Sú tu i krakovský metropolita Paladius a jeho 3 - 4 ľudia. Szalasi, maďarský ministerský predseda, predvčerom 18. júla odišiel po výsluchu.

Dnes výrocie. Narodenie môjho syna Šaňka. Je už dávno mŕtvy. Na bratislavskom cintoríne.

Myslím na deti, ich výchovu. I bola to jedna z hlavných príčin odísť. Doma by sa im nič nestalo, ale by žili ako čosi opovrhnutia hodné, ktoré by boli vystavené poznámkam, strachu v škole a skrivil by mi ich. Ja, ak by som nebol zlikvidovaný náhodou, ulicou - lebo súdu sa nebojím - nemal by som z čoho žiť. Už vopred bolo vyhlásené, že nám všetko vezmú, atď. Svojho času ešte pred 20 rokmi zriekol som sa otcovského podielu v prospech brata, on je roľník a ja som na štúdiách bol, kým on doma pracoval. Cítil som, že tak je spravodlivé. Z redaktorstva by nebolo nič a ako iného nového zamestnania vo všetkom a všade budem začiatočník - potom radšej v novom prostredí, ktoré dá zdravý široký obzor deťom a mne dá väčšie možnosti pracovať. Mať päť detí a mať i svedomie v otázkach národných, v danej situácii nedovoľuje iné ako v ... čo aj v najväčšej biede žiť pre rodinu a pre myšlienku pracovať. Viem, že žijeme časy, v ktorých sa menia hodnoty, hierarchia ich sa znovu ustáľuje - všetko je v pohybe. Keď som videl pred oknom za drôtom amerického dôstojníka, ako sa pozerá na deti a ženu, čo prišli aspoň zďaleka cez drôt vidieť otca a vidím otčove oči - čo sa potom deje. Aj ten americký dôstojník koná podľa rozkazu, ale aj ten zatvorený malý človek z bavorskej dediny konal podľa rozkazu. Jeden ďaleko od zámorskej svojej vlasti asi by radšej bol doma a tu musí byť v kraji mu cudzom a ten bavorský otec doma je a ako cudzí otrok za drôtom a to všetko tak musí byť a dostane to svoj zmysel, keď sa svetové hodnoty znova ustália. Pravoslávni kňazi mi hovoria: dnes len v krajoch divých kmeňov, v hĺbkach Číny, Afriky, azda Indie - a v Sovietskom zväze v stave počiatocnom, žije sa ustálené. Všade inde rozhoduje vrtoch dojmu z prevrátených udalostí, vyvolaných tým, že jeden národ chcel byť nad inými, že jeden človek druhého pokladal za menejcenného, lebo bol z iného národa. A že sú tu nutné vyrovnania v otázkach spoluzitia národov a výmeny obyvateľstva, vystaňovanie tých, ktorých už celé generácie žiadali preč - ... (ako aj dnes vidieť jasne) neľudsky a nezmyselne? No to všetko akosi muselo byť, ako i to musí byť, čo sa deje v ČSR k Nemcom a k Maďarom. To sa nakoniec vyrovná a bude to mať zmysel. Zatiaľ však mne podobní nemajú čo hľadať vo svete, ktorí oni ináč si predstavovali a chceli. Nie tak, ako Nemci a nie tak, ako sovietsky program svetovej revolúcie to chce - ale ako zo svetozázoru nacionalistického a kresťanského viera, o ktorý sa opiera tak skvele vyjadreným úvodom Ústava Slovenskej republiky.

Deti budú trpieť, ale vojú do života o to pevnejšie - a neskrivené budú mať chrbtové kosti. Ja som sa 20 rokov bil s bolševikmi, ale bol som v priateľstve so statočnými ich vodcami. S Novomeským až do posledného dňa v priateľstve. Nič by nespravili mojej rodine - a predsa by to bolo čosi neznesiteľné, aby v bolševickom svete žili deti človeka, ktorý dočasne prehral proti bolševikom - aj milosť od nich pre deti zničila by ich duševne. Áno, mať päť detí a svedomie, to je krásne a ťažké - a dá zničiť všetko i v širšom zmysle ľudskom a národnom. Preto azda som spokojný - i keď mi je všelijako, keď vidím ženu s deťmi, ktoré prišli aspoň zďaleka vidieť otca za ostatným drôtom.

21. júla 1945

O rodine nič ešte vždy. Prezident a vláda vo Freisingu sú. Pekné dni. Nočné prehliadky. Perieme s Wadlingerom. Vypočutí rozprávajú. Kiss, Lostorfer. Waldek na utorok sľúbil. Či-

time hlad, ale držíme sa. Z Pasau prišli Ukrajinci (o Slovákoch vo Wägscheide)..., Dr. Krugajevský, atď.

22. júla 1945

Som v Natternerbergu pri Deggendorfe. Vidím na križovatku ciest od ostatného drôtu, ktorý je na tri kroky od okna nášho baraka (K7, predtým bol VIII.4). Je tu čas na meditáciu, na písanie menej, lebo i papier i ceruza je problém a priatelia okrem toho sa boja, že pre napísané aj oni môžu mať nepríjemnosti, hoci písať nie je zakázané, ale pred štyrmi dňami, čo toto znovu opisujem skrátené - 22. júla, v susednej izbe dva razy v noci - robili prehliadky a len písomnosti vzali a vraj ceruzky. Treba šporiť s papierom a kalóriami. Včera, 21. júla, po apeli hučalo „Hunger“. Dnes dopoludnia vidím, ako sa niektorí taktakajú od slabosti. Na deň je potrebné vraj minimum 1 400 - 1 600 kalórií, normálne 2 000 - 3 000 vraj má byť, keď sa pracuje, keď nie aspoň 1 100. Kto tu nepracuje, obed nedostane. Na raňajky a večeru podľa odborníkov, ktorých je medzi 2 000 ľuďmi dosť, napríklad včera sme dostali okolo 380 kalórií (podľa lekárov). Ranné cvičenie treba zanechať. I slnka sa strániť. Vedecky až treba šetriť so „silami“. Ale pozerat' sa - už dva mesiace, čo som tu - nevyšlúje, a cesta je poučná. Kolóny Nemcov z Čiech, Srbov nadol, Čechov na Plzeň, Slovákov a americké kolóny na Passau. Odtiaľto cez Plzeň do Prahy, cez Passau a Linz - Viedeň do Bratislavy - a na Regensburg a Mníchov do vyhnanstva - Amerika, Ázia, Afrika, Austrália alebo nejaké ostrovy. A možno cez vyhnanstvo do Bratislavy a či cez Prahu alebo priamo cez Viedeň? Zaujímavé otázky. A zaujímavé osudy ľudí sú tu. Waldek - ako väzeň začal tu, náhodou vie po anglicky - (bol v Indii atď.) - dnes je už pánom, ktorý jediný môže kedy chce cez bránu bez väzenských nohavíc. Jeho životné príbehy. Alebo Zajček. Kratschnerovci, predtým Česi, teraz Nemci s chuťou stať sa znovu Čechmi. Konzul Kostelac, ako sa dostal od Rusov na americké územie, Dr. Jeserich, univerzitný profesor z Berlína, má byť v Potsdame, kde je práve konferencia troch, Inž. Táby z Budapešti, znalec umenia, arcibiskup Paladius z Krakova, jeho kňazi, jeden je poľným kurátom regulárnej poľskej armády a on je v americkom zajatí. Manasil - Slováč, bol ako vojak u partizánov, zajali ho Nemci a z ich zajatia dostal sa do amerického zajateckého lágru, Dr. Lostorfer, okresný náčelník z Dobšinej, náhodou sa pritrafilo, že mi šiel za tlmočníka, nechceli ho vziať, že Američania majú svojich - a teraz je tu. Pri predvčerajšom (19. júla) vypočúvaní mu chceli pripísať, že bol v SS a že pracoval pre SD, hoci ja dobre viem, že to nie je pravda. Marx bol v San Franciscu v obchodnej komore, pochodil Čínu, Japonsko, Rusko - bol v Maďarsku ako hospodársky pridelenec - teraz je tu na bráne, Fera z Hamburgu, tichý, matka mu je v Hamburgu, lektor angličtiny a iných rečí a tam veľké vínové pivnice - tu je tlmočníkom a kelnerom v bare amerických vojakov, Wadlinger je akoby sluha pucer u komanda - má Blutorden - bol medzi tými, čo nepadli v Mníchove, ale nič iné, len presvedčenie... - Hovorí sa, že je tu len 50 - 60 ľudí, ktorí môžu čakať odsúdenie, ostatní budú vraj prepustení. Každý dúfa, ale - z toho je často psychóza. Ľudí často plače, je v dielni, učí sa za stolára. Väčšina práve cennejších Nemcov stavia sa priateľsky k bolševikom. Poukazujú na príčiny a cieľ: Udalosti pri bráne, hlad, čo títo drobní? - nás obviňujú pre svoje nešťastie - a čo my? Plnili sme povinnosť, rozkaz, ktorý z nás bol zločinec, nech je odstrelený, ale čo títo malí ľudia? Tak hovoria a bolševizujú sa. Američania však vedia, čo musia robiť - časom všetko sa vysvetlí a pochopí. Všetko sa obráti na dobro.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.

Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *TEODOR KRIŽKA*. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinoval.renata@slpost.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

tom a svojou smrťou. Roku 1616 ho ostrihomský arcibiskup Peter Pázmaň pozýva do Uhorska a vymenúva ho za profesora a vedúceho kňazského seminára v Trnave, za ostrihomského kanonika a správcu benediktínskeho opátstva Széplak pri Košiciach (Krásna nad Hornádom), ktoré bolo súčasťou ostrihomskej kapituly. Spolu so sv. Melicharom Grodeckým a sv. Štefanom Pongrácom počas okupácie Košíc vojskami Juraja Rákociho a po neúspešnom nátlaku na prestup na kalvinizmus a krivom obvinení zo založenia

Za svätým Markom Križinom

Úzka cestička biela ako múka vedúca zo stanice do centra Križevaca sa stráca v zákrute za domami. Dnes tadiaľ vedú kroky tých Chorvátov, akí bývali v Križevaci po stáročia, v tomto osemvežovom meste, ako ho pre počet kostolov nazývajú dodnes. A toto mesto, jedno z centier bjelovarsko-križevackého biskupstva a koprivnicko-križevackej župy s najstarším kostolom v severozápadnom Chorvátsku, stojí za kukuričnými poľami a dedinkami s barokovými kostolíkmi, za vinohradmi, kde zreje hrozno na premenenú Krv Pána, na mieste, kadiaľ viedla cesta kráľa Kolomana na Jadran a kde vypálili krajinu turecké oddiely, šesťdesiat kilometrov od Záhrebu a v skrytosti pred krokmi turistov...

A toto mesto v sebe nosí poklad mučenickej krvi.

V čase, keď sa Európa odvracia od Boha a sama od seba a od všetkého, čo ju tvorí, sa postava svätého Marka Križina (Križevčana), magistra filozofie a fyziky z Grazu a doktora teológie z Ríma, kde bol i vysvätený, vynára z hĺbok dejín v ešte jasnejšom svetle. Oslávil Boha a Katolícku cirkev svojím živo-

požiariu v meste, podstúpil dlhé a kruté mučenie až na smrť.

Cestička zo stanice ma vedie do centra Križevaca. Rýchlejšie, rýchlejšie, kým neuvidím prvú vežu kostola. Rýchlejšie. Rýchlejšie... Za svätým Markom Križinom, vzorom kňaza, čo chodil po tejto zemi ako verný služobník Ježiša Krista. A Križevac, ktorý som v myšlienkach milovala prostredníctvom diela mons. Jozefa Tótha Spev košického tria, ten bájny Križevac, toľkokrát vystupujúci v tomto nádhernom diele... Križevac sa odrazu vynára pred mojimi očami. Oblaky nad ním sú skutočné a skutočné je všetko: kukuričné poľa, strechy domov, mocné javory a staré lípy, mačka bežiacia po strmom násype, zelené a strieborné autá pred bránami... To všetko dodáva Križevacu konkrétne rozmer. A zdalo by sa - veď je to obyčajné mesto z asfaltu a kameňa, z červených škridlic a pastelových omietok a ľudia v ňom sú z mäsa a krvi a chorvátske slnko im dopadá na unavené plecia. A presne taký bol Križevac i pred štyristo rokmi, v dobe svätého Marka. Jeho krv je skutočná, hoci dnes naňho mnohí zabudli. Akoby ľudstvo potrebovalo vždy najprv ukameňovať a zavrhnúť a až potom rozpoznať. Prechádzam po starých uličkách, okolo domov so širokými strechami a starými múrmi, po dlhej hlavnej ceste v záhrebskom kraji, na ktorý hľadí bistrická Panna Mária, patrónka Chorvátska. Už nie som viac cudzinkou. Boh vedie moje kroky k vzácnostiam.

Svätý Marek, tretí patrón Chorvátska, ujmi sa i našej zeme. Oroduj za Slovensko a za jeho kňazov, aby podľa tvojho vzoru nasledovali Ježiša. Veď slová, ktoré sa modlíme k archanjelovi Michaelovi: „satanam aliosque spiritus malignos, qui ad perditionem animarum pervagantur in mundo“ - „satana a iných zlých duchov, ktorí na skazu duší obchádzajú svetom...“, sú naliehavé práve dnes, keď si diabol obliekol šaty liberalizmu a prospechu. Keď je ľudom prednejšie čokoľvek, len nie to, čo chce Boh a keď sa človek, čo je sám

stvorený, smeje zo stvorenia i Stvoriteľa. Keď sa mravčiami krokmi vedy vydávame na púť netušiac, že je to tá istá cesta, po ktorej už dávno kráčala milfóvymi krokmi teológia, nahliadajúca na veci nie zvonku, ale znútra. Svätý Marek, patrón Chorvátska, čo sa tak zúfalo bránilo pred vstupom do Európskej únie, pomáhaj i našej zemi. Pomôž nám opevniť si srdce, ako sa kedysi pred Mongolmi a Turkami opevňovali naše kostoly a mestá. Spevni ho vrstvou milosrdenstva, múdrosti a ticha.

S akou bolesťou sa dotykáme všetkého na tejto zemi. Vysoké župné paláce s barokovými fasádami, kniežacie kúrie a jezuitské kolégiá, ktorých obyvateľov už niet, ako v zime opúšťajú vtáky krajinu a na nebesiach, v záhradách, v lesoch a nad poľami je odrazu prázdno. Tak prechádza i každá ľudská epocha, ktorá sa pomíňa spolu s tými, čo nosili jej myšlienky, až po nej zostanú len budovy, svedectvá a písmo - ten zárazk zoslaný ľudom, v ktorom sa uchováva duch, emocionálna i myšlienka. Tak sa mňa i ľudský chlieb, čo mizne a končí sa ako tieň, ako každé ovocie, ktoré po požití hynie, každá potrava, ktorá zhasína v ľudských cievcach. Len chlieb Boží, Hostia, trvá... Jej slnko žiarilo v monštrancii vydvihnutej do výšky, ako Simeon vydvihol v chráme Krista a ukázal ho svetu. Tak isto Telo Pána dvíhal i svätý Marek Križin. A Božia noc tak dvíha do výšok slnko, ktoré ožaruje celú zem a jeho lúče sa bez črepín lámu i nad Chorvátskom a moje oči sa krmia jeho svetlom.

Po prežiarenej ceste kráčam do Križevaca,

k chrámu svätej Anny, patrónky tohto mesta. Boh zosiela anjelov v ľudskej podobe, ktorý nás čakajú na presných miestach s presným poslaním. V Križevaci stretávam pána Gorana Kataleniča, ktorý ma previedol po všetkých miestach spojených s týmto chorvátskym národným svätcom.

Svätý Marek Križin, dnes Križevac, Graz, Rím, Trnava i Košice - všetky mestá, v ktorých si žil svoj mladý život, potrebujú tvoju ochranu. Keď z nás po rokoch ako piesok a prach z nôh pútnikov opadáva život a to, čo je stvorené pre smrť. Svätý Marek, doved' nás ku Kristovi. Pros za nás, aby nám bolo odpustené, koľko svätcov sme vo svojom národe nerozpoznali, koľko ich denne zabíjame ešte nenarodených a vydvihnutých nad zem v tmavom životodarnom lone matky... Že sme zabudli na teba. Že ti Košice, posvätené krvou teba a tvojich dvoch bratov, nepostavili pomník, hoci si mesto vydvihol do nebies.

Dobové zobrazenie umučenia sv. Melichara Grodzieckého a Štefana Pongráca, 1619

A my staviame kvadratické chrámy márnotratičnosti, pyramídy a sochy prezidentom, podivným víťazstvám a pominuteľným republikám... Podaj ruku našej vlasti, chyt' mocne Slovensko a uč ho, ako si učil kedysi seminaristov v Trnave vytrvať vo vernosti Bohu, Cirkvi a Apoštolskému stolcu. Nech sme zavrhaní a opľúvaní a stonajúci od námahy, lebo napokon budeme oslávení. A ako v križevackých oknách kvitnú putenie a slnko žeravými kľúčmi otvára letnú oblohu, tak Kristus otvára naše srdcia, aby sme mohli vidieť krásu a teba. Vznesený Marek Križin.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Oltár sv. Marka Križina v pútnickom koszole v Križevaci

Troja svätí košickí mučeníci